

Fikir Dağarcığı

Dr. Aliosman Dağılı

ESFA

Fikir Dağarcığı
Dr. Aliosman Dağılı

Editör:
Abdurrahman Hacımelek

Kapak ve İç Tasarım:
Muhammed Yıldırım

Yayınevi Sertifika No:
29758

ISBN:
978-625-99314-0-1

Baskı Tarihi:
2. Baskı: Mart 2024
1. Baskı: Ağustos 2023

Matbaa:
Alioğlu Matbaacılık
Orta Mh. Fatih Rüştü Sk. No:1-3/ A
Bayrampaşa-İstanbul

Matbaa Sertifika No:
45121

Esfa Yayınları
Hırka-i Şerif Mh. Kadı Sk. No: 14/ A
Fatih/İstanbul
Tel: (0212) 212 534 63 22

ب ح ص

ÖZ GEÇMİŞ

21.10.1981 tarihinde İstanbul Kartal’da dünyaya gelen Dr. Aliosman Dağlı, ilk ve ortaokulun ardından Maltepe İmam Hatip Lisesi’ni bitirdi. Sakarya Üniversitesi’nde işletme eğitimini tamamladıktan sonra İstanbul Üniversitesi’nde ilahiyat eğitimi aldı. Marmara Üniversitesi’nde Din Sosyolojisi Bilim Dalı’nda “Şeyh Eyyüb Sabri Kal-yoncuoğlu ve Teşvikiye İsmetliği” adlı teziyle yüksek lisans eğitimini, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi’nde “Bâbürlüler Yükseliş Dönemi Başvuru Eserlerinden Fetâvâ-yı Hindiyî’nin İncelenmesi” çalışmasıyla İslâmî ilimler sahasındaki doktorasını tamamladı.

Elmalılı Hamdi Yazır Kur’an Akademisi’nde tashîh-i huruf kursunu ikmal etti. İstanbul Haseki Dinî Yüksek İhtisas Kursu’ndan başarıyla mezun oldu. Ayrıca Şark ulemâsından Molla Yahya Paki’ş’ten (el-Abbâsî) on yıllık bir tedrisâtın sonucunda ilmî icâzet aldı (2006).

Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesinde müezzin-kayyum, imam-hatip ve vâiz olarak çalıştı. Fıkıh ve tasavvuf sosyolojisi alanında birçok kitap ve makale telif etti. Hâlen gerek yüzyüze gerekse de online olarak ilmî faaliyetlerine devam eden Dağlı, evli olup bir kız çocuk babasıdır. Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesinde İstanbul Sancaktepe Müftülüğü’nde vâiz olarak çalışmaktadır.

İÇİNDEKİLER

Takdim.....	7
Takdim Ve Teşekkür.....	11
Mukaddime.....	13
Hikmet Tahsiline Dair.....	17
Mekâna Dair.....	21
Zamana Dair.....	27
Aileye Dair.....	32
Şeâire (Sembollere) Dair.....	36
Cemaate Dair.....	41
Ferde Dair.....	46
Mutluluğa Dair.....	50
Kadına Dair.....	54
Eleştiriye Dair.....	58
Liderliğe Dair.....	63
Ölüme Dair.....	68
Savaşa Dair.....	72
Engelliliğe Dair.....	76
Mala Dair.....	80
Medyaya Dair.....	84
Spora Dair.....	88
Gençliğe Dair.....	91
Hâtime.....	95

TAKDİM

Muhataralı devrin Müslüman mütefekkirlerinden bir zatın işaretlediği gibi;

“Âlem üç şeyin mecmuundan ibarettir: Varlık, düşünce ve hareket...

Bunların hepsini kendinde toplayan insan; âlem-i fenâda üç şeyin peşinde olmalıdır: Hakikatin, hayrın ve güzelliğın...”

Hakikat nedir, hayır nedir, güzellik nedir sorularının cevabı da şüphesiz, mutlak bilginin kaynağı olan “vahiy”le bildirilmiştir ki bilgi dediğimiz fenomenin ikinci kaynağı da “tecrübe”dir.

İnsan; Allah Teâlâ’nın; âlem-i mevcudat dediğimiz varlık âleminin en üst makamına oturttuğu eşref-i mahlûkat dereceli bir varlık olarak vahyî ve tecrübî bilgidен gâfil olma lüksüne sahip değildir.

Aksi; yine insan için bir dereke olan “esfel-i sâfilin” mefhumunun devreye gireceği hazin bir durum teşkil edecektir.

“Eşref-i mahlûkat” makamı ile “esfel-i safilin” derekesi arasında tıpkı bir sarkacın hareketinde olduğu gibi ulvi yükselişler ve hazin düşüşlerin muhatabı olan insan; bu yaman hakikatin farkında olmanın ya da olmamanın test edildiği büyük imtihanın da yegâne öznesidir.

İmtihansa; son nefesin “kâğıt kalem bırak!” ihtarına değin mütemadi bir süreçtir ki insana tanınmış zaman parantezi başarıyla kapatılsın diye hayatın her safhası bu ihtarın tehdit edici nefhası dikkate alınarak kıymetlendirilmelidir...

Bilmek yüklenmektir. Yük, icab-ı mesuliyettir. Mesuliyetin idrak kalitesi istikametle âyandır. Bilmekten murad anlamak, anlamaktan murad idrak etmek, idrakten murad da hak ile bâtilı tefrik edebilmektir.

Ne yazık ki muhatabı ve mağlubu olduğumuz post modern çağda; bâtilın hak hakkın bâtil olarak kitlelere yutturulduğu gerçeği dikkate alındığında, mutlak bilginin kaynağı olarak vahiy ve tecrübe bize ne söylemektedir suali bu çağın en büyük sorusunu teşkil etmektedir.

Elhamdülillah ki bu suali vukufiyetle cevaplandırarak âlimler, arifler ve salih mütefekkirlerden mahrum değiliz.

Enformatik cehaletin neticesi olarak kavram anarşisinin, fikrî teşevvüşün, toplumsal “herc-ü merc” ve savrulmanın zirve yaptığı asrımızda, vahyî-nebevî-insanî mefhumların tekraren işaretlenmesi, yerli yerine oturtulması hayati decede önem arz etmekte; tabiatıyla bu tablo âlim, arif ve düşünürlerimize bu mevzuda kutlu bir mesuliyet yüklemektedir.

Bu mesuliyetin tahrikiyle kaleme alındığı belli olan “Fikir Dağarcığı” risâlesini; hikmet, zaman, mekân, aile, şeâir, cemaat, fert, mutluluk, kadın, tenkit, liderlik, ölüm, savaş, engellilik, mal-mülk, medya, spor, gençlik gibi çağımızın en istismar edilen soyut ve somut kavramlarının vahyî-nebevî müktesebin süzgecinden süzülen bakış açısıyla ele alınmış calib-i dikkat bir eser olarak görüyorum.

Ve özellikle bu çağın ağlarının yegâne hedefi olan gençlerimize Müslümanca bir bakış açısının nasıl olması gerektiği hususunda bir farkındalık kazandırma-

cağına inanıyorum.

Kıymetli müellif Aliosman Dağılı hocamızı, defter-i a'mâline yeni bir sayfa daha kazandıracak eserinden dolayı tebrik, geçmişlerine rahmet niyaz ediyorum.

Mehmed Fatih Can

TAKDİM VE TEŞEKKÜR

İslâm tarihi boyunca toplumdaki bozulmalara deva olması için birçok risale kaleme alınmıştır. Bizim bu naçiz eserimiz de gönül yangınından kaynaklanan ve cüretini çaresizliğinden alan temel düzeyde bir çalışmadır. Başta kızımın ve talebelerimin okuyarak ardımdan dua etmelerine vesile olmasını Yüce Mevla'mızdan niyaz ederim. Bu risaleyi ilim, irfan, tecrübe ve salahiyet sahibi on sekiz muhterem zata okutup tenkit, tasvip, takdir, katkı ve dualarını aldıktan sonra eksikliklerin farkında olarak ümmetin gençlerinin istifadesine sunuyoruz. Görme engelli olmam hasebiyle sözlerimi itinayla yazıya geçiren Mehmed Gündoğdu Bey'e, tashih ve tenkidini yapan Mustafa Usluca ve Abdurrahman Hacımelek'e, tüm düzeltme ve derlemeleri yapan ve akademik incelemelerle çalışmayı zenginleştiren Yunus Emre Koçak'a, okuyarak fikirleriyle katkıda bulunan Zeki Bakırcıoğlu, Hüseyin Kösebalaban, Recai Karakoç, İbrahim Özkılıç, Tahir Yaren, Ümit Orhan,

Melih Bulu, Ahmed Akgül, Fatih Can, Mehmet Ali Poyraz, Muharrem Nadir Basmacı, Ali Coşkun ve Mustafa Tatlı Beyefendilere teşekkürü borç bilirim. Yetişmemde katkısı olan annem Asiye Hanım ile babam Hüseyin Efendi'ye, dadım Asiye Usta'ya; Yahya Kovel, Zekeriya Cebir, Süleyman Taş, Yahya Pa-kiş, Ahmed Turan Arslan, Ali Coşkun, Muhammed Polat, Şaban Çetin, Necmettin Oğur, İbrahim Özkı-lıç ve Recep Cici hocalarıma eserimi ithaf eder, vefat edenlere Yüce Mevla'dan rahmet, hayatta olanlara selamet niyaz eylerim.

Dr. Aliosman Dağlı

MUKADDİME

Eûzü besmele, hamdele ve salveleden sonra derim ki; hidayet üzere istikamet Yüce Mevla'nın en büyük nime-tidir. Şeytan ve avanesi, hak yolun üzerine kurdukları tuzaklarla Âdemoğlunu sakamet yurduna gitmekten alıkoymaya çalışmaktadırlar. Onların önlerinden, arkalarından, sağlarından ve sollarından gelerek büyük hile tuzakları kurmaktadırlar. Ancak âdeta kuşatma altında tutulan ümmetin en büyük tuzaktan bile daha büyük bir Mevlâ'sı vardır. O'nun lütuf ve keremi, kendisine açılan ellere ve eğilen başlara hesapsızca yağmaktadır. Biz de O'nun geniş lütuf ve ihsanından habibinin yüzü suyu hürmetine istiyor ve keremini umuyoruz. Hazreti Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) ümmetine, irtihalinden sonra birçok fitnelerle karşılaşacaklarını haber vermiştir. Bu fitnelerden biri ve en büyüğü de İslâm'a yöneltilen iftiralar ve cahil bazı Müslümanların bu konuda tuzağa düşmesidir. Özellikle lise ve üniversite çağındaki genç nesil sapkın fikir ve inanışlarla ilk kez karşılaşmanın vermiş olduğu tecrübesizlikle bir anda şüphe sarmalına kapılabilmek-

tedir. Bu durumu üzüntüyle müşahade eden birçok âlim, arif ve aydın kendi dönemlerinde karşılaşılan sorunlara çözümler üretmeye çalışmışlardır. Biz de bu kıymetli zevatın eserlerinden çokça istifade ederek fikrî hayatımızı yönlendirmeye çalıştık. Fakat zamanın ve şartların değişmesi, bununla birlikte bilginin de hızla artması önceki kıymetli eserlerden ilham alınarak günümüz için daha faydalı çalışmaları yapmayı mecbur kılmaktadır. Maalesef günümüz Türkçesinin geçirdiği değişim bırakın elli yıl öncesini, yirmi yıl önce kaleme alınmış bir eseri bile anlamayı güçleştirmektedir. Bir de görsel ve işitsel materyallerin hükümler olduğu günümüzde okuma alışkanlığı gittikçe azalmakta ve daha ziyade özet bilgi içeren eserler tercih edilmektedir. Biz de yukarıda zikredilen sebeplere binaen gazete dili denilebilecek yalınlıkta bir yazım dili seçerek gençlerimiz için en öncelikli olan on sekiz konuyu beşer dakika zaman ayırarak kavrayabilecekleri bir uzunlukta kaleme aldık. Çalışmamızda günlük tartışmalardan uzak fakat günü yakalayan bir içerik oluşturmaya çalıştık. Risalemizin hedef kitlesi lise öğrencileri ve İslâmî fikirleri öğrenmeye yeni başlayan yetişkinlerdir. Ayrıca hedefimiz okuyucuyu tamamen seçilen konular hakkında tatmin ederek bilgiye doyurmak değil, bu konularda kaleme alı-

nan şaheserlere naçiz bir köprü olabilmektir. Okuyucu aynı zamanda çalışmamıza katkı sağlayacak bir eleştirci olarak kabul edildiğinden yapılacak yeni baskılar için e-posta adresi paylaşılacak, böylece eserin dinamizmi temin edilmeye çalışılacaktır. Çalışmak bizden muvaffakiyet Allah'tandır (celle celâluhû).

14 Haziran 2023 Çarşamba / 25 Zilkade 1444
Sancaktepe, İstanbul

HİKMET TAHSİLİNE DAİR

İslâm'ın doğduğu coğrafyada felsefe kültürünün bulunmaması ya da çok zayıf olması, ilk asır Müslümanlarının onun hakkında açıkça fikir bildirmelelerini neredeyse imkânsız hâle getirmiştir. Ancak nasların¹ maksatlarını göz önünde bulundurduğumuz zaman, tefekkürü teşvik etmekle beraber temelsiz söylemlerin değersiz olarak nitelendirildiği açıkça görülmektedir.

Sahabe neslinin, şâhit olduğu kader ve büyük günah işleyenlerin durumuyla ilgili tartışmalar karşısında takındıkları tavır oldukça korumacıdır. Bu durum, sonraki dönemde ulemânın felsefeye ve kelâm ilmine karşı mesafeli bir tavır izlemelerine neden olmuştur. Ancak zaruret icabı kelâm ilmi kabullenilince, bu koruyucu tavır tenzih edici² bir metodun ortaya çıkmasına ortam hazırlamıştır. On beşinci asra

1 Nass: Allah'ın (celle celâluhû) ve Peygamber'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) sözleri. Âyet ve hadisler.

2 Tenzih etmek: Kusurdan uzak tutmak, kusur kondurmamak.

kadar birçok yenilemeyle tazeliğini koruyan kelâm ilmi, Batı'daki Rönesans ve Reform hareketlerinin tesirini on yedinci asrın sonlarından itibaren hissedilir derecede fark etse de daha önceki iki asırda da etkilenmiştir.

İslâm dünyası doğuda Bâbürlüler, batıda Osmanlılar yönetimi altında muzaffer bir kültür ve medeniyet çağı yaşarken, çok az ilim ve devlet adamı batıdan gelen bu tehlikenin farkına varabilmiştir. Onların kaleme aldığı siyasetname türü eserlerde bu tehlikeye karşı yaptıkları uyarılar açıkça görülmektedir. Kâtip Çelebi ve Naîmâ bunlar arasında zikredilebilir. Kanûnî döneminde medrese müfredatındaki hikmete dair ilimlerin Fâtih dönemine nazaran oldukça azaltılması, âdeta Osmanlı ulemâ ve aydınlarının fikrî bağımsızlık sistemlerinin zaman içerisinde zayıflamasına neden olmuştur. Bu durum, muzafferiyetin verdiği izzetle ilk anda tam olarak hissedilmemişse de on sekizinci asrın başından itibaren yaşanan yenilgilerin, düşünce hayatına menfi yönde tesir etmiştir.

Siyasi ve askerî alanlarda eğitim almak için batı-

ya giden birçok Osmanlı genci, Batı hayranı ve savunucusu olarak geri dönmüştür. Bunların birçoğu Osmanlı Devleti'nin önemli makamlarında vazifelendirildikleri için, yönettikleri kadrolar ve hitap ettikleri çevreler üzerinde de tesirleri büyük olmuştur. Özellikle Tanzimat Dönemi'nde bu durum belirgin hâle gelmiş, pozitivistimin etkisi Osmanlı aydınları üzerinde üst düzeyde hissedilmiştir. İttihat ve Terakki pozitivistimin iki temel prensibi iken, Osmanlı Devleti'nin Meşrutiyet Dönemi'nde yönetim mekanizmasının ideolojik unvanı hâline gelmiştir. Bu kadrolar, ileride Türkiye Cumhuriyeti'ni kuracak ve seküler-üniter devlet yapısını inşa edeceklerdir.

Osmanlı'daki Batılılaşma eğiliminin siyasallaşma süreci ana hatlarıyla üç oluşum üzerinden incelenebilir:

1. Jön Türkler
2. İttihat ve Terakki Fırkası
3. Cumhuriyet Halk Fırkası

Darülfünunda³ açılan ve Batı felsefesini esas alan

3 Dârülfünûn: Osmanlı Devleti'nde 19. yüzyılda kurulan yükseköğretim müessesesi, üniversite.

bir program hâriç, hem Osmanlı döneminde hem de Cumhuriyet döneminde İslâm'ın fikrî prensiplerini savunup yaygınlaştıracak ve sapkın ideolojilerin iddialarına cevap verecek bir kurum ya da kuruluş teşkil ettirilememiştir. Bazı bireysel çalışmalar ve gönüllü girişimler yapılmışsa da düşmanın fikrî saldırılarına hakkıyla karşılık verilememiştir.

Memleketimizde ve diğer İslâm beldelerinde deizmin ve ateizmin etkileri yavaş da olsa görülme-ye başlanmıştır. Ancak bireyselleşmenin doğurduğu sekülerleşme, fark ettirmeden neredeyse bütün Müslüman toplumu avucu içine almak üzeredir.

Pandemi dönemlerinde alınan olağanüstü tedbirlerin acilen fikrî alanda da uygulanması, başta âlimler ve aydınlar olmak üzere şeytanî ideolojilere karşı topluma bağışıklık kazandırılması açısından kaçınılmazdır. Bu nedenle başta ilâhiyat fakülteleri ve geleneksel medreseler olmak üzere memleketin tüm eğitim kurumlarında bu fikirlerle mücadele edebilecek dinî ve felsefî altyapısı sağlam âlimlerin yetiştirilmesi mecburidir. Nasıl aşılanarak salgın hastalıklara karşı bağışıklık elde ediliyorsa, bu ideolojilere karşı da fikrî aşılama şarttır.

MEKÂNA DAİR

Yeri ve yedi kat semayı yaratan Yüce Allah'tır (celle celâluhû). Her şeyin sâhibi olduğu gibi, mekânın sâhibi de O'dur. Dolayısıyla onlar üzerinde tasarruf yetkisi de O'na aittir. Başkalarının mâlik ve melikliği mecazidir, bunun da meşru olabilmesi için "Mâlik" olanın koyduğu kurallara riayet şarttır. İki doğunun ve iki batının Rabbi olan Allah (celle celâluhû), her şeyi bir ölçüyle yaratmış ve sahibi olduğu âlemin de ancak adaletle ayakta durabileceğini beyan etmiştir. İslâm'ın mekâna bakışı, tamamen nizam-ı âlemin tesisine bağlı olarak ortaya konmuştur. İslâm'a göre yeryüzü üç mahale taksim edilmiştir:

1. Adaletin ikame edildiği "Dârü'l-İslâm". (İslâm diyarı, Müslümanların idaresi altında bulunan yerler ki Müslümanlar orada emniyet ve güven içerisinde yaşarlar.)

2. Zulmün karanlıkları altında inleyen "Dârü'l-Harb". (Ehli İslâm aralarında barış ve ateşkes

olmayan gayrimüslimlerin ülkesi.)

3. Adalet tesis edilemediyse de zulmün karanlığının tamamen çökemediği “Dârü’s-Sulh”. (Barış diyarı; Müslüman olmayan fakat Müslümanlarla aralarında barış antlaşması bulunan ülke.)

On yedinci asırdan itibaren askerî ve siyasi üstünlüğü ele geçirmeye başlayan Hristiyan Avrupa devletleri, bunlara bağlı olarak zaman içerisinde önce ekonomik sonra da kültürel üstünlüğü sağlamaya başlamışlardır. Rönesans ve reformun etkisiyle, Yunan felsefesi, Roma hukuku ve Hristiyan inancını temel esas olarak kabul eden yeni bir Batı düşüncesi oluşmuştur. Bu fikir, dünyayı kendi gibi düşünen ve yaşayan “Batı” ve diğerleri anlamına gelen “Doğu” olmak üzere iki kutup şeklinde taksim etmiştir. Bu fikre göre dünyanın en batısında yaşayan Mağrib (Fas) halkı yukarıdaki fikrî altyapıya sahip olmadığı için Doğulu, dünyanın en doğusunda yaşayan Avustralya ise Batılıdır.

Maalesef, eğitim kurumlarımızı dahi birebir kopya ederek kendilerinden aldığımız Batılıların jar-

gonları⁴ da dilimizde ve kültürümüzde hâkimiyet kurmaya başlamış ve neredeyse de İslâm'ın mekân anlayışı unutulmaya yüz tutmuştur.

Vatan kavramı, belli bir devletin ya da coğrafyanın sınırlarıyla ifade edilmeye başlamıştır. Anadolu, Orta Asya, Orta Doğu, Balkanlar sanki Müslüman yurdudur da Hindistan, Güneydoğu Asya, Kazan, Macaristan, Endülüs ve Batı Afrika Müslümanların yurdu değil midir? Üzerinde minareler yükselmiş, ezanlar okunmuş ve Müslümanlarca yurt edinilmiş tüm topraklar, işgal edilmiş olsa da Müslüman'ın yurdudur. Nasıl gasp edilen bir eşya gasp edenin mülküne geçmezse, bu topraklar da asla küfrün sayılamaz ve kâfirlere terk edilemez. İber Yarımadası hiçbir zaman İspanya olamaz, Kudüs hiçbir zaman İsrail'in kabul edilemez. Müslüman için ancak taktiksel geri çekilme vardır. Asla Allah'tan (celle celâluhû) başkasına teslimiyet yoktur. Yeryüzünün her karışığı Allah'ın (celle celâluhû) mülküdür. Müslümanın vazifesi de önce nefsinde, sonra çevresinde

4 Aynı meslek veya topluluktaki insanların ortak dilden ayrı olarak kullandıkları özel dil veya söz dağarcığı.

ve daha sonra da yeryüzünün tamamında, İslâm'ın yaşanması ve yaşatılması için her açıdan mücadele etmektir.

Bu mücadele, fitne yeryüzünden tamamen kalkıncaya kadar devam edecektir. Müslüman, İslâm'ın hâkim olduğu memleketlerin tamamında asıl ögedir. Mülteci olarak asla görülemez ancak muhacirdir. Müslüman memleketler arasındaki sınırlar da sadece görünüşte olabilir. Yoksa Dârü'l-İslâm bir bütündür ve Müslümanlar tek bir cemaattir.

Maalesef Batı kültürünün ve özellikle Fransız İhtilâlî'nin olumsuz etkileri, Müslümanlar arasında da hissedilmiştir. Batılı sömürgeciler önce Müslümanları birbirine düşürmüş, sonra parçaladığı İslâm âlemini ufak lokmalar hâlinde yutarak her yönden sömürmüş ve asimile⁵ etmiştir. Öyle ki, küfrün cetvelle çizdiği asılsız sınırlar tabu kabul edilmiş, Mısır ile Suriye, Pakistan ile Bangladeş aynı kültüre sahip olmalarına rağmen bir arada yaşayamaz hâle getirilmiştir. Bu durum, vatan ve mekânların ne denli İslâmî anlayıştan uzaklaştığının somut bir örneğidir.

5 Asimile: Benzeşmek, değişerek kendi özünü ve benliği kaybetmek.

Sonuç olarak Yüce Allah (celle celâluhû), Arzullah⁶ olarak tâbir ettiği dünyayı onun birliğine inanan, tek millet olan Müslümanlara vaat etmiştir. Arz-ı Mev'ud⁷, insanlığın ulaşabileceği bütün mekândır. Belli bir coğrafyayı ya da bir ülkenin sınırlarını vatan olarak tabir etmek ancak mecazen kullanıldığında doğru kabul edilebilir. Nitekim tüm İslâm Dünyası bu hayat, cennet ise ebedî hayat için hakiki vatanıdır.

“Vatan sevgisi imandandır” hadîs-i şerifinin kastettiği vatan, ruhların öte âleme duydukları sevgiyi ifade etmektedir.

*“Ne kadar vatan varsa, o vatandan haberci,
Gurbet dediğin senin, Yaradan’dan haberci...”*

(Necip Fazıl)

Dünya eksiklik, kesiklik, solma, çürüme gibi noksanlıklar âlemidir. Dünyada her şey zaman ve mekânla kuşatılmıştır. Necip Fazıl bu manada *“Beni zaman kuşatmış, mekân kelepçelemiş,”* derken ruhun kurtulma sancısından bahsetmiştir. Ruhun peşinde

6 Arzullah: Allah'ın (celle celâluhû) arzı, yeryüzü.

7 Allah'ın Hazreti İbrâhim'e ve onun yolundan giden Salih kullara vermeyi vaat ettiği yer için kullanılan terim.

olduğu ebedî, solmaz, pörsümez, geçmez ân ve zevk ahirete mahsustur. Oradan bu dünyaya reddedilen ruh, farkında olsun olmasın dünyada doğru, iyi ve güzel adına tecrübe ettiği her iş ve oluşunda bu vatan hasretini duymaktadır.

“Bu dünya bir tamamdan eksiklikler âlemi;

Kopuşlar, ayrılıklar, kesiklikler âlemi...”

(Necip Fazıl)

Ruhun bu hasretinin doğru yoldan giderilmesi için “vatan” ve “mekân” kavramlarında da görüldüğü üzere, iki asırdan fazla zamandır Batıcı akıl ve duygu alışkanlıkları tarafından açıklamaları belirlenen tüm kavramların, bütün sözlüklerimizin yeniden ve birer birer incelenerek özümsemişi gerekmektedir. Bu bize “yenilik” kavramının da hakikati olan anlayış ve bakış açısını yenilemeyi sağlayacaktır.

ZAMANA DAİR

Evrenin yaratıcısı olan Yüce Allah (celle celâ-luhû), zamana dair birçok kavrama ve nesneye yüce kelâmında yemin ederek, onların kadir ve kıymetini işaret buyurmuştur. Birçok İslâm âlimi, zamanın verimli değerlendirilmesine dair muhtasar⁸ ve mutavvel⁹ eserler kaleme almışlardır.

Geçmiş, şimdiki hâl ve gelecek olmak üzere üç kı-sımda incelenebilecek olan zamanın, kişiyi ilgilendi-ren en önemli dilimi şimdiki zamandır. Çünkü mazi geçmiş olup, kendisinden ibretler alınmaktan başka, kişiyi ilgilendiren bir tarafı yoktur. Geleceğin ise ya-şanılıp yaşanılmayacağı kişi açısından meçhuldür. Sorumlu olunan şimdiki hâldir. Geçmişin tövbesi de geleceğin niyeti de bugün yapılıır. Hazreti Ali (radi-yallâhu anh) Efendimizin de buyurduğu gibi, *“Gün-lerin en hayırlısı kişinin hatasından pişman olup hakikate yöneldiği gündür.”* *“Dün öldü, bugün can çekiyor, ya-*

8 Muhtasar: Kısaltılmış olan, kısa, özet.

9 Mutavvel: Uzatılmış olan, uzun uzun.

rın doğmadı, sen şu ânı değerlendirmek için amele sarıl.” buyuruyor Bîşr el- Hâfî (kuddise sırruhû) Hazretleri. Yine Hâce Muhammed Pârsâ (kuddise sırruhû) Hazretleri şöyle der: *“Gâfil halk tembelliğinden bir lâf eder: Yarın olsa da bir iş işlesem... Bilmez ki, bugün, dünkü günün yarınıdır. Bugün ne işlemiştir ki, yarın ne işleye?..”*

İslâm kültüründe gece-gündüz, yaz-kış, mesai-tatil ve benzeri kavramlar günümüz modern kültürünün anlayışından oldukça farklı yorumlanır. Meselâ, sünnete uygun yaşayan bir mü'min gündüzün tamamını işe ayırmadığı gibi, gecenin tamamını da uykuya ayırmaz. Günümüz insanı önceki günün vermiş olduğu yorgunlukla, hemen hemen gecenin önemli bir kısmını uykuyla geçirir. Ertesi gün de erken saatlerde yola koyularak akşamın sonuna kadar yuvasına kolay kolay dönemez. Sefahat¹⁰ hayatı süren bir grup kişiyse, geceyi sözde eğlenceyle geçirerek gündüzün uyuklamaktadırlar. İslâm, gündüzün maişet¹¹ için yaratıldığını ifade etse de onun sadece para kazanmakla sınırlı olmadığı, ilim, amel, sıla-i

10 Sefahat: Zevk, eğlence.

11 Maişet: Yaşama, geçinme, geçim.

rahim¹² ve cihadın da maişet kavramı altında ifade edildiği sünnetteki uygulamadan anlaşılmaktadır. Gece ise dinlenmek için yaratıldıysa da İslâm'ın bu kavramdan kastı sadece uyumak ve hoş vakit geçirmek değildir. Bunların yanı sıra neslin devamının sağlanması, zikir ve duayla Allah'a (celle celâluhû) yaklaşılması, Kur'ân'ın ve kâinatın tefekkür¹³ edilmesi, dinlenme kapsamına dâhil edilmiştir. Pozitivist¹⁴ bakış açısıyla, kış mevsimi giderlerin arttığı ve üretimin azaldığı istenmeyen bir zaman dilimidir. İslâm ise bu mevsimi, kişinin bireysel ve toplumsal olarak gelişim gösterdiği bir zaman dilimi olarak değerlendirir. Materyalist bakış açısına göre yaz tatil mevsimidir. İslâm ise, bu mevsimi yeniden dirilişin misali ve insanlığa hizmetin fırsatı olarak değerlendirir.

Müslümanın tatili öte dünyada olduğu için, sayılı olan nefeslerin ya dünyada ya da ahirette faydası

12 Sıla-i rahim: Akralılık bağlarını yaşatmak, birbirini ziyaret etmek ve iyi ilişkiler kurmak.

13 Tefekkür: Düşünme, Allah'ın (celle celâluhû) yarattığı varlıklardan, kâinattaki düzenden ders çıkarmak.

14 Geçerli bilgiyi olguların bilgisinden ibaret gören ve metafizikle dinî bilgiyi geçersiz sayan felsefe akımı.

olacak işlerle geçirilmesi lazımdır. Yüzmek, güneşlenmek ve gezinti yaparak sosyalleşip vakit geçirmek, meşru daire¹⁵ içinde olursa tatil değil hayatın bir gereksinimidir. Bu bakış açısı geçen zamanı anlamlı kılar.

Genel olarak, tarihin dönemlerinin isimlendirilmesi de esasen belli kabullere işaret etmektedir. Meselâ “Orta Çağ” Batı için karanlıkken, İslâm Dünyası için aydınlıktan gözlerin kamaştığı bir zaman dilimidir. “Yeni Çağ” Batı için aydınlanma dönemi olarak kabul edilirken, Müslümanların rehavete kapılmaya¹⁶ başladığı, zeval vaktinin¹⁷ başlangıcı olarak değerlendirilebilir. Batı kültürüne göre Antik Yunan ve Roma dönemi bir mucizeyken, bizim anlayışımızda, Sokrates’in bile putlarla mücadele ettiği için zehirlenerek öldürüldüğü bir Cahiliye Dönemi’dir. Yine, Batı kültürü bilimsel bilgiyi tabulaştırdığı için, günümüzü “Bilgi Çağı” olarak isimlendirmektedir. Fakat tarihin hiçbir döneminde bilginin bu denli

15 Meşru daire: İslâm dininde meşru kabul edilen alan. Dinen mubah görülen şeyler.

16 Rehavete kapılmak: Bir başarı ya da zaferden sonra disiplini ve kontrolü kaybetmek, gevşemek.

17 Zeval vakti: Güneşin tam tepe noktasına geldiği vakit, zirve noktası.

çarpıtıldığı ve doğruyla yanlışın ayırt edilmesinin zor olduğu başka bir dönem olmamıştır.

“Bu nasıl bir dünya, hikâyesi zor;

Mekânı bir satır, zamanı vehim.

Bütün bir kâinat muşamba dekor,

Bütün bir insanlık yalana teslim.”

(Necip Fazıl)

Sonuç olarak zaman kavramı, her idealin kendi ön kabullerine göre anlam kazanmaktadır. İslâm’ın “Asr-ı Saâdet” olarak nitelendirdiği dönem ölçü alınarak, yeni bir zaman taksimatı¹⁸ yapılmalıdır. Hazreti Ömer (radiyallâhu anh) nasıl zamanı hicretten önce ve hicretten sonra olarak taksim etmişse, günümüz insanının da hayatı ve özellikle de zamanı anlamlandırırken, merkeze tevhit anlayışını koyması gerekir. Cumanın resmî tatil günü olmasından çok, nasıl geçirildiği, Ramazan ve Kurban bayramlarının nasıl değerlendirildiği, ramazan ayının fikir dünyamıza ve manevî hâlimize ne kattığı, mübarek gün ve gecelerin hangi erdemlerin yeniden filizlenmesine vesile olduğu önemlidir.

18 Taksimat: Bölme, bölüştürme işlemi.

AİLEYE DAİR

Yüce Allah (celle celâluhû), yeryüzünde dinini yaşasın ve yaşatsın diye halife olmak üzere Âdem aleyhisselâmı yaratmış ve ona özel bir suret vererek teşriflen¹⁹ ruhundan üflemiştir. Onu cennet nimetlerine gark etmiş ve meleklerine selamlama secdesi yapmalarını ve onun ilmi bilgisine, yüce meziyetlerine hürmet etmelerini istemiştir. Doğrusu böyle büyük nimetlere mazhar olmuş²⁰ yüce bir peygamber olmasına rağmen, tek başına cennette bile bir noksanlık hissetmiştir. Yüce Yaratıcı (celle celâluhû), ona nefsinden bir eş yaratmış ve yaratılıştan kalbinde olan o eksikliği gidermiştir.

Evlilik, ailenin kurulmasının meşru yolu olup fitrî²¹ bir kurumdur. İslâm, evliliği imanın kemâle ermesine önemli bir vesile olarak kabul etmiş, terk etmeyi ya da keyfî olarak geciktirmeyi yaratılışa

19 Teşriflen: Şereflendirmek, yüceltmek, onurlandırmak için.

20 Mazhar olmak: İyi bir şeye ermek, ulaşmak, kavuşmak.

21 Fitrî: İnsanın doğuştan sahip olduğu bütün özelliklerini ifade eden bir terim.

müdahale olarak değerlendirmiştir. Geçmiş toplumların insanlardan kendini soyutlayarak evlenmeme anlayışını (manastırlardaki ruhban yaşantısını) hem Kur'ân-ı Kerîm hem de onun mübelliği²² ve fiilî uygulayıcısı olan Hazreti Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem) Efendimiz yerle bir etmiştir. Ashâb-ı kirâm arasından bekârlığa meyleden bazı gençler şiddetle ikaz edilmiş ve bir an önce evlenmeleri tembihlenmiştir.

Günümüzde özellikle ateistleşen Batı toplumlarında eşcinselliğin yaygınlaşması evlilik müessesesini temellerinden sarsmaktadır. Özellikle Avrupa nüfus yapısının önümüzdeki elli yılda büyük ölçüde şekil değiştireceği öngörülmektedir. Kadına şiddet propagandasıyla, özellikle Müslümanların yaşadığı ülkelerde eşler arasına fitne sokulmakta, böylece aile kurumunun sarsılması hedeflenmektedir. Sıcak yuvasında çocuklarının eğitimiyle meşgul olması gereken hanımefendiler, sosyo-psikolojik ve ekonomik sebeplerle çalışma hayatına girmeye zorlanmaktadırlar. Çocuklar ise, para karşılığı çalışan ve davranışlarını da çoğu zaman aldıkları ücrete

22 Mübelliğ: Tebliğ eden, bildiren, duyuran.

göre belirleyen bakıcıların ellerine teslim edilmektedir. Bu durum eşlerin birbirlerine ve evlatların ana babaya karşı olan duygu ve düşünce davranışları üzerinde ciddi tesirler bırakmaktadır. Yine, ailede gerekli eğitim ve öğretimin verilememesi nedeniyle, yatılı olarak okul ve kurslarda kalan çocukların aileyle olan bağlarının, yuva sıcaklığında büyüyenlere oranla daha zayıf olduğu görülebilmektedir. Öyle ki aile yakınlarını kaybeden bazı kişilerin sosyal bağlarının zayıflığı nedeniyle, gözyaşı dökcek kadar bile üzülemedikleri acı şekilde görülmüştür. Hazreti Peygamber'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) daimi olarak Suffe'de²³ kalmak isteyen kişileri, ortalama yirmi günden sonra memleketlerine gönderip daha sonra tekrar gelmelerini istemesi, bu durumun nazikliğini ortaya koymak için son derece önemli bir misaldir. Çocukların yuvadan koparılıp aileden uzaklaştırılması, bir fidanın ormandan sökülüp saksıya konmasından farksızdır. Uzun süreli yatılı kalan gençlerde aileye olan bağlılığın zayıflamasının yanı sıra, kültür aktarımının başarılı bir biçim-

23 Suffe: Mescid-i Nebvî'nin giriş kısmında Medine'de evleri ve kalabilecek yerleri olmayan sahabîlerin barınması için yapılan mekân.

de gerçekleşemediği de gözlenmektedir. Bu durum ise İslâm'ın temel maksatlarına aykırıdır. Boşanma ve zoraki devam eden evlilikler hem eşleri hem de çocukları maddi ve manevî olarak yıpratmaktadır. Evlilik akdi ne kadar şeriata uygunsa, boşanma da o kadar uygundur. Ancak her iki kararın da çok düşünülerek ve uzmanlarla istişare edilerek alınması elzemdir. Nasıl ki evlilik bir mutluluğun sebebi olabilirse, boşanma da bir eziyetin ve baskının sonu olabilir. Evlenen ve boşanan kişilerin sorumluluklarını gereğince yerine getirdikleri takdirde, aile şeklen dağılsa bile sosyal bağlar sağlıklı bir şekilde devam edebilecektir.

Sonuç olarak aile, insanın yaratılışına uygun bir müessese olduğu için, Yaratıcının istediği biçimde kurulmalı, yine O'nun iradesi doğrultusunda idâme ettirilmeli ve gerektiğinde de güzelce salıvermek şeklinde sonuçlandırılmalıdır. Cenâb-ı Hakk'ın (celle celâluhû) rızası doğrultusunda ifa edilen bütün muameleler neticede hayırla sonuçlanacağı için, İslâm ailesi de Müslüman topluma aydınlık aksettirecektir.

ŞEÂİRE (SEMBOLLERE) DAİR

İnsanoğlunun yaratılışının ilk ânından itibaren sembollerin hayatında önemli bir yer tuttuğu inkâr edilemez bir hakikattir. Yüce Yaratıcı meleklerle Âdem aleyhisselâma secde emrini onun ilim rütbesini sembolize etmesiyle ilişkilendirmiştir. Yine o mâlûm ağaca yaklaşmasını, o ağacın taşıdığı anlamdan dolayı yasaklamıştır. Nitekim ağaç, Hazreti Âdem (aleyhisselâm) ve Havva (aleyhisselâm) için Allah'ın (celle celâluhû) sınırlarını ifade etmektedir. İnsanoğlunun yeryüzüne indirilmesinden sonra da başından geçen önemli olaylar birer sembolün oluşmasına vesile olmuştur. Öyle ki, haccın şartlarından olan vakfeler, sa'yılar, taşlamalar, Şeâirullah'tan²⁴ sayılarak, haccın şartlarına dâhil edilmiştir. Arafat, Hazreti Âdem (aleyhisselâm) ile Havva'nın (aleyhisselâm) buluştuğu, Müzdelife ise zifafa²⁵ girdiği yerdir. Mina, Hazreti İbrâhim'in (aleyhisselâm) şeytanı taşıladığı ve İsmâil'e (aleyhisselâm) bedel koçu kes-

24 Şeâirullah: Allah Teâlâ'nın kudsi nişaneleri, işaret ve sembolleri.

25 Zifaf: Gerdeğe girme, gerdek.

tiği mekândır. Safâ ve Merve Hazreti Hâcer'in yavrusu için su arayarak koştuğu iki tepectir. Kâbe, Hazreti İbrâhim ve İsmâil'in (aleyhimüsselâm) teslimiyetinin ve tevhit anlayışının somutlaştığı yapıdır. Makam-ı İbrâhim, ilahî dâvetin asırları aşan sembolüdür. İşte bu hatıralar teslimiyeti, tevhidi, fedakârlığı, tövbeyi ve umudu sembolize ettiği için değer kazanarak, hac gibi İslâm'ın beş hükmünden birinin menâsiki²⁶ hâline getirilmişlerdir. Yine, ezan, cuma namazı ve İslâmî bir dış görünüş dinimizin sembollerindendir. Hazreti Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), ezan okunan ve cuma namazı kılınan beldelere (baskın yoluyla) savaş açılmayacağını emir buyurmuştur. Yine Hazreti Peygamber'in (sallallâhu aleyhi ve sellem), mü'minlerin annesi Hazreti Âişe'nin (radiyallâhu anhâ) örtüsünü İslâm'ın sancağı yapması, hanımların başörtüsüne verdiği önemi sembolize etmektedir. Yahudilerin Müslüman hanımının tesettürüne uzanan elini, Hazreti Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) bilekten değil ta omuzdan kesmiştir.

Tesettüre “bir metre kumaş” ve benzeri ifadelerle

26 Menâsik: Hac ve umre sırasında yerine getirilen belirli davranışlar, şartlar, vazifeler.

yapılan istihzalar²⁷, esasen İslâm'a düşmanlığı ifade etmektedir. Ezana, hacı, hoca, molla gibi İslâmî tabirlere yapılan şaka ve hakaret içerikli söylemler İslâm düşmanlığının dolaylı ifadeleridir. Özellikle sosyal medya vasıtasıyla, Kur'ân kurslarına, imam hatip liselerine, ilâhiyat fakültelerine ve onların çalışanlarıyla öğrencilerine yapılan saldırıların birçoğu, yine İslâm düşmanlığından kaynaklanmaktadır. Müslüman bir memlekette, Allah'a (celle celâluhû), Kitâbullah'a, Rasûlullâh'a (sallallâhu aleyhi ve sellem) ve yüce İslâm dinine açıktan saldırma cesareti gösteremeyen İslâm düşmanları, tevhidi sembolize eden kurum, kuruluş, kavram ve ibadetlere dil uzaatarak Müslümanların kalbindeki İslâm heybetini zedelemeye çalışmaktadırlar.

Özellikle İslâmî sembolleri üzerinde taşıyan kişi ve kurumlar, İslâm düşmanlarına saldırı fırsatı verecek söz, fiil ve uygulamalardan mümkün olduğunca uzak durmalıdırlar. İslâm düşmanlarına ait sembolere de hakaret içeren söz, fiil ve uygulamalardan uzak durarak, İslâm nişanelerine saldırmalarına neden olunmamalıdır. Fâtih Sultan Mehmet Han'ın ve

27 İstihza: Alay etmek, iğnelemek.

diğer Müslüman idarecilerin bu konudaki fermanları, beraber yaşamak kültürünü temin eden önemli göstergelerdir. Ancak fethedilen şehirlerin en büyük mabetlerinin camiye çevrilmesi gibi bazı sembolik değeri büyük uygulamalar bu konudan istisna tutulmuştur.

Papazlara ve diğer gayrimüslim din adamlarına mahsus olan, belli bir dini sembolize eden haç, sembol ve kıyafetleri kuşanmak fıkıh âlimlerince, eğer cehaletten yapılıyorsa haram, bilinçli yapılıyorsa küfür olarak değerlendirilmiştir. Ancak toplumun tümüne mâl olmuş ve sembolik özelliğini kaybetmiş kılık kıyafetler bu kapsama dâhil değildirler.

Jargon diye tabir edilen ideolojik dilin kullanılmasında, doğrudan olmasa da dolaylı yönden ve orta vâdeli mahzurlar vardır. Devrim, eylem ve benzeri tabirler Marksizm'i çağrıştırdığı gibi, farklı tabirler de diğer bazı ideolojileri hatırlatmakta ve kültür üzerindeki etkisini dil yoluyla göstermektedir. Tanrı yerine ilâh, ibadethane yerine mabet, din adamı yerine imam, müezzin, müftü, vaiz gibi tabirleri kullanmak kültürel birer farkındalık oluşturur.

Yine, özellikle Batı sömürgeciliğini simgeleyen kot pantolon ve Amerikan tıraşı, komünizmi sembolize eden pos bıyık ve benzeri sembolleri tercih etmemelidir. İslâmî şahsiyet ve asliyetlerden verilen en ufak tavizler -ki buna bariz bir milat olarak Tanzimat'tan da önce Üçüncü Selim devrinin Nizâm-ı Cedid yılları gösterilebilir- bizi bugünkü müzmin şahsiyetsizlik ve asliyetsizlik hastalığımıza kadar düşürdü. Yeniden ibda²⁸, ihyâ²⁹ ve inşa³⁰ faaliyetlerinin temelinde ancak sahici şahsiyet ve asliyet sahibi fertler yer alabilir.

Sonuç olarak, düşüncelerin davranışlar ve sembollerle açığa çıkıp yaygınlaştığı unutulmamalı; dil, sanat, edebiyat, mimari ve hukukta her fikir, kendine özgü unsurları muhafaza etmelidir. Müslüman bireyler, nefislerinde, ailelerinde ve toplumsal yaşantılarında Allah'a (celle celâluhû) dost olabilmek için, O'nu hatırlayıp hatırlatacak sembollere saygı gösterip, takvaya erişmeye çalışmalıdırlar.

28 İbdâ: Sıfırdan icat etme, ortaya çıkarma, yaratma.

29 İhyâ: Yeniden canlandırma, hayat verme, diriltme.

30 İnşâ: Mevcut elementleri bir araya getirmek suretiyle icat etme.

CEMAATE DAİR

Yüce Allah (celle celâluhû), insanı içtimâî bir varlık olarak yaratmıştır. Yeryüzüne tek bir ümmet olarak inen insanlık, yapmış oldukları farklı tercihler nedeniyle gruplara ayrılmışlardır. İslâm, insanlık âlemini “Ehl-i iman” ve “Ehl-i küfür” olmak üzere iki cemaate ayırmaktadır. Ehl-i iman içinde amelle ilgili konulardaki görüş farklılıkları rahmet görülürken, inanç konusundaki ayrılıklar tefrika³¹ olarak değerlendirilmektedir.

İslâm düşmanları, henüz Hazreti Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) yaşarken Müslümanlar arasında tefrikanın tohumlarını atmaya çalışmışlardır. Bu uğurda renk, kabile ve sosyal sınıf farklılıklarını ustaca kullanmalarına rağmen, Allah ve Rasûl’ün hayat veren uyarıları Müslümanları ateş çukuruna düşmekten kurtarmıştır. Bu girişimler Hazreti Peygamber’in (sallallâhu aleyhi ve sellem) vefatının hemen ardından harekete geçirilmişse de Hazreti Ebû

31 Tefrika: Parçalanma, dağılma, ayrılık.

Bekir ve Hazreti Ömer (radiyallâhu anhümâ) gibi sahabenin ileri gelenleri tarafından engellenmiştir. İlk defa ileri sürülen “iki liderli ümmet” anlayışı şiddetle reddedilmiştir.³² Çünkü iki liderin varlığının iki cemaate neden olacağı açıktır. Fakat korkulan olmuş, ümmet ikiye ayrılarak Hazreti Ali ve Hazreti Muâviye (radiyallâhu anhümâ) taraftarları olarak bölünmüştür. Hazreti Hasan’ın (radiyallâhu anh) fedakârlığıyla ümmet tekrar bir sancak altında toplanmış ve bu yıla “Cemaat yılı” denmiştir. Bu durum, Abbâsî Devleti’nin kurulmasına kadar devam etmiş fakat ümmet Endülüs Emevî halifesine tâbi olanlar ve Abbâsî halifesine tâbi olanlar olmak üzere yine ikiye ayrılmıştır. Bu durum, fukaha³³ tarafından arada aşılamayacak deniz olduğu için zorunluluktan câiz görüldüyse de bir müddet sonra da Mısır’da Fâtımî hilâfeti ilan edilerek tefrika yorumlanamayacak hâle gelmiştir. Bilâhare, önce Fâtımî sonra da

32 Hazreti Peygamber’in vefatından sonra Ensar ve Muhacirin arasında gerçekleşen görüşmede her iki gruptan birer halife seçilmesi teklif edilmiş ancak bu teklif Hazreti Peygamber’in iki başlılığı yasakladığı hatırlatılarak reddedilmiştir.

33 Fukaha: Fakihler, fıkıh bilginleri.

Emevî hilâfetinin sona ermesi, Müslümanları şeklen de olsa tekrardan bir bayrak altında toplamıştır.

Hilâfetin Osmanlı'ya geçmesiyle birlikte, Sünnî Müslümanlar arasında büyük oranda birlik tesis edilse de bu sefer de on altıncı asrın başında kurulan Câferî Safevî Devleti doğu ve batı Müslümanlarını coğrafî olarak birbirinden uzaklaştırmıştır. Ortaya çıkan bu coğrafî ayrılık doğu ve batı Müslümanları arasında kültürel, fikrî ve siyasi ayrılıklara da zaman içerisinde yol açmıştır. Doğuda Şeybânîler ile Bâbürlîler fitneye düşmüş; bu durum Safevîlerin güçlenmesine ve kazandığı güçle hilâfetin merkezi olan Osmanlı'ya saldırmasına yol açmıştır. Osmanlılar Safevîlerle mücadele ederken iktisadi ve askerî olarak güç kaybetmiş, batıya olan ilerlemesi yavaşlamıştır; Müslümanları bir arada tutma çabası Osmanlı'yı oldukça meşgul etmiştir. Coğrafî keşiflerle yeni istila yolları bulan Batılılar Hint Okyanusu kıyılarındaki Müslüman devletleri işgal edip İslâm topraklarından koparmak için hazırlıklara başlamıştı. Osmanlı hilâfeti batıdan Avusturya – Macaristan, kuzeyden ve doğudan Çarlık Rusya'sı, güneyden Fransızlar, Portekizler ve İngilizler, doğudan da

Safevîler eliyle zayıflatılmış, kendi derdine düşen hilâfet merkezi Müslümanların idaresi konusunda zafiyete düşmüştür. Nihayet, Birinci Dünya Savaşı sonunda Osmanlı toprakları paylaşılmış, Türkiye ve Afganistan hariç tüm İslâm toprakları sömürge hâline getirilmiştir.

Önce coğrafi olan İslâm cemaatinin kopuşu, daha sonra askerî ve siyasi olarak da gerçekleşmiştir. Sömürgeci devletlerin, Arap, Hint ve Türk toplumlarında yaptığı kültürel ve fikrî asimilasyon faaliyetleri büyük oranda sonuç vermiş ve maalesef bağımsızlıklarını kazanan, aynı kültüre ve inanca sahip olan Müslüman topluluklar bir arada yaşayamaz hâle getirilmişlerdir. Bangladeş ile Pakistan, Özbekistan ile Tacikistan, Mısır ile Sudan ve Irak ile Kuveyt arasındaki ihtilaflar bu durumun üzücü örneklerindendir.

Hilâfetin kaldırılmasının ardından, Müslüman aydınlar birçok dinî grup oluşturarak Müslümanların yeniden birliği için mücadele etmeye başlamışlarsa da bu gruplar da yeni birer ayrımın temsilcisi hâline gelmişlerdir. İslâm Dünyası'nda iyi niyetle

kurulan binlerce kurum, kuruluş ve grup, birliği hedefleseler de birçoğu istihbarat örgütlerinin yönlendirmeleriyle tefrikaya neden olmaya başlamışlardır. Hizipçilik Müslüman devletleri kasıp kavurmakta ve her grup kendini “asıl”, diğerlerini “muhalif” görme eğilimine kapılmaktadır. İki milyara yakın bir kalabalığı oluşturan İslâm Dünyası, İsrail’in yapmış olduğu zulümler karşısında âdeta başı kopmuş tavuk gibi ne yapacağını bilemez hâldedir. Müslümanların en büyük gündemi; birbirlerini tanımak, dinlemek, anlamak, daha sonra da beraber hareket etme şuuru kazanarak tek bir cemaati oluşturmak olmalıdır.

FERDE DAİR

Günümüzde bilgili-bilgisiz birçok kişinin diline doladığı “birey” kelimesi yeni bir tabu olmaya doğru hızla ilerlemektedir. Geçmişte toplumun esas, bireyin ise önemsiz kabul edildiği bir dönemin geçirilmesi, tepki olarak bu kavramı ön plana çıkarıyor görülmektedir. İfrat³⁴ ve tefritin³⁵ bir örneğinin de bu iki kavram arasında yaşandığını söyleyebiliriz. Nihayetinde toplum bireylerden oluşmaktadır ve düzgün bireyler de ancak düzgün toplumların mahsulü olabilirler. Örneğin, tek bir bulaşıcı hastalık taşıyan birey bütün toplumu hasta etmeye kâfidir. Yine düzgün bir esnafı, bozuk bir çarşının kendine benzetmesi ya da batırması kaçınılmazdır. Dolayısıyla bireycilik ya da toplumculuk, tek başına değer atfedildiği zaman yanlış bir boyuta ulaşabilmektedir.

Günümüz Batı’sı bireyi, Doğu halklarıysa toplumu ve devleti öne çıkarmak suretiyle insan fıtratı-

34 İfrat: Gereğinden fazla anlamındaki aşırılık.

35 Tefrit: Gereğinden az anlamındaki aşırılık.

na aykırı iki yol tutmaktadırlar. Hâlbuki İslâm, bir taraftan insanlığın hayrı için canını ortaya koymayı emrederken, diğer taraftan da bir kişiyi öldürmenin bütün bir insanlığı öldürmek gibi günah olduğunu bildirmektedir. Maalesef bozuk bazı fikirlerin tesiri altında kalmış Müslüman gençler, günahsız ve sorumluluğu olmayan insanların içinde intihar etmek suretiyle şehit oldukları düşüncesine kapılmaktadırlar. Hâlbuki Hazreti Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) kadın, çocuk, engelli, yaşlı kişilerin ve kendi hâlinde ibadetle meşgul olan din adamlarının öldürülmesini yasaklamıştır. Cahil ve aldatılmış bu insanların yapmış olduğu katliamlar, İslâm düşmanları tarafından yüce dinimize mâl edilmeye çalışılmaktadır.

Günümüz şehir hayatı, örneğini Batı'dan aldığı için bireyselliği esas alarak başta aile olmak üzere sosyal kurumların temellerini sarsmaktadır. Bireyler bir taraftan, fabrika ortamında cıvata sıkılmak, dış açmak ve benzeri basit işlerle bir ömür geçirerek Allah'ın (celle celâluhû) vermiş olduğu birçok kabiliyeti köreltirken, diğer taraftan da apartman dairesi

denilen hapishanelerde gönüllü birer mahkûm hayatı yaşamaktadırlar. Zor ekonomik şartlar ve mesai sürelerinin uzunluğu, eşlerin birbirleri ve çocuklarıyla etkileşimini oldukça azaltmaktadır. Bir de televizyon ve internet kullanımı, sözde beraber vakit geçiren aile bireyleri arasında görülmez birer set oluşturmaktadır. Beraber yemek yeme, sohbet etme ve eğlenme alışkanlığı gün geçtikçe azalmaktadır. Bu durum bireylerde duygusal tatminsizliğe yol açtığı için gereksinimlerini sosyal medya ve benzeri mecralarda karşılamaya çalışmaktadırlar. Henüz gerekli kontrolün sağlanmadığı bu mecralar, başta gençler ve kadınlar olmak üzere toplumu tehdit etmektedirler.

Sanal gerçeklik ve benzeri uygulamaların hayata dâhil olmasının nasıl bir sonuç vereceği ayrı bir tartışmadır. Birçok gereksinimin sanala taşınacağı, eğitim kurumlarının bile devre dışı kalacağı bir durum nasıl kontrol altında bulundurulacaktır? Kültürümüzdeki hoca-talebe, usta-çırak ilişkisi nasıl şekillenecektir? Sohbet meclislerinin sanala taşındığı, cemaatle namazın bile serbazı kişilerce çevrimiçi

olarak kıldırılmaya çalışıldığı bir durumda, Diyanet İşleri Başkanlığı bu konuda gerekli çalıştayları yapmalıdır. Müslüman bireyin İslâm toplumundan kopmaması için gerekli girişimlerde bulunulmalıdır.

Sonuç olarak, öncelikle birey ve toplum kavramları doğru anlaşılmalı, bu konudaki gayri İslâmî fikirler ve fitrata aykırı uygulamalara karşı tedbir alınmalıdır. Modern araçların İslâmî standartlarda nasıl kullanılacağı tespit edilmeli, karşıt görüşler yeni konularda fikir ileri sürmeden evvel İslâm düşünürleri kendi fikirlerini ortaya koyabilmeli, Batı'dan ve Doğu'dan gelen olumsuz etkiler tespit edilip kültürümüzden çıkarılmaya çalışılmalı ve 1400 yıllık birikim göz önünde bulundurularak modern çağ inşa edilmelidir.

MUTLULUĞA DAİR

Biyolojik olarak, beynin bazı enzimleri normalin üstünde salgılaması olarak ifade edilen mutluluk, her din, felsefe ve anlayışın kendine göre tarif ettiği bir kavramdır. Kimine göre nirvanaya ulaşmak, kimine göre tanrının krallığının kurulması, kimine göre de nefsinin isteklerinin pervasızca karşılanması olarak kabul edilen saâdet, İslâm'a göre Allah'ın (celle celâluhû) rızası doğrultusunda yaşamak, ölmek ve rıza yurduna ulaşmaktır. "Saâdet Asrı" ifadesinden de anlaşılan, İslâm'ın en güzel yaşandığı zaman dilimidir. Tarihçiler bazı dönemleri, askerî, siyasi, ekonomik ve kültürel açıdan zengin gördükleri için saâdet dönemi diye isimlendirseler de toplumun geneline bakıldığı zaman böyle bir durumdan bahsetmenin mümkün olmadığı görülür. İslâm tarihçileri, saâdetin kesintiye uğramasını fitne olarak isimlendirmişlerdir. Fitnenin başlangıcı konusunda çeşitli iddialar bulunsa da Hazreti

Peygamber'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) vefatıyla birlikte ridde³⁶ olaylarının vuku bulması göz önünde bulundurulacak olursa, vahyin kesilmesinin en büyük imtihan olduğu düşünülebilir. Ancak "Dört Büyük Halife" imtihanı başarıyla geçmiş, Yezid dönemine kadar fitneler tefrikaya neden olmayacak şekilde savuşturulmuştur. Daha sonraki dönemlerde ise inişli çıkışlı bir süreç gözlemlenmiştir.

Toplumun yozlaşması, bunalıma düşen aydınları çeşitli arayışlara sürüklemiştir. İbrâhim bin Edhem ve İmâm-ı Gazzâlî'nin arayışları bu durumun en büyük örnekleridir. Ancak taht kavgaları, Haçlı Seferleri ve Moğol istilâsıyla yerle bir olan İslâm Dünyası'nda, Bâbürlü ve Osmanlı gibi yeni başlangıçların yapılmasıyla umutlar tekrar yeşermiştir. Doğu ve Batı'ya âdeta yeni bir saâdet iklimi gelmiş, milyonlarca insan İslâm'ın nuruyla tanışmış, yeni ilim havzaları kurulmuş ve İmâm-ı Rabbânî (kuddise sırruhû) gibi büyük müceddidler³⁷ yetişmiştir. Ancak

36 Ridde olayları: Hazreti Peygamber'in Vedâ Haccı'dan dönüp Medine'de rahatsızlandığı günlerde bazı yalancı kimselerin peygamberlik iddiasıyla ortaya çıkmasıyla başlayan olaylar.

37 Müceddid: Sahih hadîslere göre her yüzyılın başında gelerek İslâmî hakikatleri devrin ihtiyaçlarına göre aslına

çok sayıda gayrimüslimin İslâm toplumu içinde yaşamaya başlaması, fikrî ve kültürel anlamda kaymalara neden olmuştur. Bu durum, Osmanlı ve Bâbürlü egemenliği altında yaşayan toplumlarda hızlı ve kontrolü zor bir değişime yol açmıştır. Değişimin hızı galibiyetin rehabetiyle birleşince, saâdet iklimi Batı'ya meyletmiştir. Toplum içerisinde bireysel ya da grupsal mutluluk zaman zaman sağlanabildiyse de dinî yaşantının zayıflaması ve ailenin çekirdeğe dönüşmesi bu durumu geçici kılmıştır.

On yedinci yüzyılın ortaları sanat, edebiyat ve kültür alanında önemli gelişmelere şahitlik etmiştir. On sekizinci yüzyılın ortalarından itibaren ıslahat çalışmaları gündeme gelmiş fakat ardı ardına yaşanan bozgunlar birey ve toplum hayatında kolay kolay tamir edilemeyecek düzeyde büyük travmalara neden olmuştur. Bu travmalar, mutluluğu galiplerin fikir ve hayat tarzında aramaya sürüklemiştir. Cella-dına âşık olan kurban misali, sömürgecileri kurtarıcı gören mağlup milletler, bir de ikinci sınıf insan olma travmasını yaşamak durumunda kalmışlardır.

Düşmanını tam olarak tanıyan Müslüman millet-

uygun olarak yenileyen kişi.

ler mutluluğu öze dönmekte aramaya başladıkları anda, bunun farkına varan güç odakları, Müslümanlara seçim kazanmak ve sözde bağımsızlık elde etmek gibi ufak ödülleriyle sahte mutluluklar yaşatıp, rehavete düşürme yoluna gitmişlerdir. Hâlbuki gerçek mutluluk; bireysel anlamda mârifetullahın, toplumsal anlamda ise adaletin ikamesiyle tesis edilebilir. Bu da, sebep olduğu iki dünya savaşında insanlığı felâkete sürükleyen ve dünyayı köleleştiren, Yunan artığı, Roma taklitçisi ve Pavlus³⁸ takipçisi Batılıların bataklığına girerek değil ancak ve ancak Allah'ın (celle celâluhû), Peygamber'inin (sallallâhu aleyhi ve sellem) ve ashabının (radiyallâhu anhüm) kutlu yollarını takip etmekle mümkündür.

38 Pavlus: Hıristiyanlığı bozan Yahudi ajan

KADINA DAİR

En kısa ve kesin tanımla “insanın dışısı” olarak ifade edilebilen kadının mahiyeti ve keyfiyeti, tarihin ilk dönemlerinden itibaren sürekli bir tartışma konusu ola gelmiştir. Kimileri kadını şeytanlaştırırken, kimileri de tanrılaştırmıştır. İslâm kadını insan olarak değerlendirmiş, en güzel ve mükemmel yaratılmış saygı değer bir varlık olarak kabul etmiştir. Fakat Müslüman halklar daha önce mensubu olduğu dinlerin ve komşu kültürlerin etkisi altında kalarak, kadını ikinci sınıf insan ya da daha aşağı bir konumda değerlendirebilmişlerdir. Ve bu durum, bazı kötü niyetli kişilerce İslâm’a mâl edilmeye çalışılmıştır. İslâm’ın temel kaynakları olan Kur’ân ve Sünnet, kadının konumunu net olarak belirlemiş ve ona hiçbir zaman başka din ve ideolojiler tarafından verilmemiş haklar tanımıştır. Örneğin Batı’da, drahoma vermek zorunda olduğu için bekârlığa mahkûm olan ve zinaya düşen kadınlar varken, İs-

lâm kadını nafaka ve mehirle ekonomik olarak güvence altına almıştır. Yine dünyanın birçok yerinde kadınlar âdeta köle gibi satılırken, İslâm nikâh konusunda kadını söz sahibi kılmıştır. Kadın mirastan pay sahibi olmayı bırakın mirasın bir parçası iken, İslâm kadını mirasta pay sâhibi yapmıştır.

İslâm, kadına yüklediği ödevleri onun fıtratına uygun ölçülerde belirlemiştir. Örneğin, sağlıklı erkekler bulunduğu müddetçe kadına cihat farz değildir. Yine, ailede geçimini sağlayacak erkekler bulunduğu takdirde veyahut ailede erkek olmayıp bu yükü devletin üstlendiği durumlarda kadının nafaka sorumluluğu yoktur. Diğer yandan gerek aile içerisinde gerekse cemiyette bu işi yapacak erkekler bulunduğu müddetçe kadının emir bi'l-ma'rûf³⁹ sorumluluğu da yoktur. İslâm toplumu, iddia edildiği gibi kadını toplumun dışına iterek onun emek ve becerilerini boşa çıkarmamış, sadece onu uygun şartlar altında istihdam ederek omuzlarına nafaka yükü yüklememiştir. Öyle ki kadının aileye sağladığı katkıyı sorumlu kişiden daha sonra talep etme hakkı vardır. Şayet kocanın ekonomik durumu el veriyor-

39 Emri bi'l-ma'rûf: İnsanlara iyiliği emretmek.

sa, eşinin, çocukların bakımı ve ev işleri konusunda bir sorumluluğu yoktur. Yukarıdaki örneklerden anlaşılacağı üzere, kadına takdir edilen hak ve ödevler son derece âdil ve fitrîdir. Batı toplumlarındaysa, kadınlar âdeta sorumluluğun ikinci eşit ortağı olarak görülmekte, bir taraftan iş hayatında erkeklerle aynı eforu sarf etmeye zorlanırken, diğer taraftan da ev işlerini ve çocuğun bakımını fitrî olarak devam ettirmektedirler. Bu duruma karşı koyanlarsa, aile hayatından vazgeçip hayatı tek başına omuzlamaya mecbur bırakılmaktadırlar. Batı ve onun tesiri altında kalmış kültürlerde, kadınlar yalancı bir hürriyet söylemiyle fitratlarına aykırı yaşamaya zorlanmakta, buna güç yetiremeyenler de cinsel obje olarak gayrimeşru bir hayata sürüklenmektedirler. Billboardlarda bedenleri ifşa edilen kadınlar, sözde aile baskısından kurtarılmaktadırlar.

Feminizm tesiri altında kalan kadınlar kendilerine yabancılaşmakta, meşru nikâh hayatından ve ailenin duygusundan mahrum kalmaktadırlar.

Kadına şiddet söylemlerinin propaganda hâlinde İslâm'a saldırı için kullanıldığı göz ardı edilerek,

bazı dindar çevreler kul hakkı savunuculuğu yerine kadın hakkı adı altında İslâm düşmanlarının değirmenine su taşımaktadırlar.

Sonuç olarak, kadını ve erkeği yaratan Allah (celle celâluhû), onun fitratına uygun hak ve ödevleri belirlemiş ve Peygamber'e (sallallâhu aleyhi ve sellem) bu hakikatlerin nasıl yaşanılacağını gösterme vazifesi vermiştir. O da bu vazifeyi bizzat kendi aile hayatında yaşayarak göstermiştir. Müslümanların içerisinde bulunduğu bazı olumsuz durumların sorumlusu İslâm değil, nefislerinin ve farklı kültürlerin tesiri altında kalan Müslümanlardır. İslâm'ın kadına verdiği değer, insana verdiği kıymetle kıyaslanmalıdır. Nitekim kadın, Allah'ın (celle celâluhû) yeryüzündeki halifesi ve pek saygı değer varlık olarak görülen insanın dışısidir.

ELEŞTİRİYE DAİR

Bir düşünce, fiil ya da tutumu, bir ya da daha fazla açıdan ele alarak, yanlış ya da noksan yönlerinin ifade edilmesine eleştiri denir. Müspet ve menfi olmak üzere iki başlık altında incelenebilen kavram, genelde zihinlerde olumsuz bir çağrışım yapmaktadır.

İslâm, eleştiri ya da övgünün kötü niyetli yapılan her türünü yasaklamıştır. Fakat her iki fiilin de iyi niyetli olanını tavsiye ve teşvik etmiştir. Ashâb-ı kirâm (radiyallâhu anhüm), Hazreti Peygamber'e (sallallâhu aleyhi ve sellem) emir ve tavsiye ettiği konuların kaynağının vahiy mi yoksa kendi içtihadı mı olduğunu sorar, şayet kişisel içtihadıysa onlar da fikir ve önerilerini ifade ederlerdi. Zaman zaman edep çerçevesinde olumlu eleştiri de yaptıkları olurdu. Hazreti Ömer'in (radiyallâhu anh) İslâm tarihine mâl olan on bir farklı içtihadı bu konuda şöhret kazanmıştır. Ancak Kur'ân-ı Kerîm, Hazreti Peygam-

ber'e (sallallâhu aleyhi ve sellem) sual yöneltirken ve eleştiride bulunurken edebi aşarak âdeta Mûsâ aleyhisselâmın ümmetinin yaptığı gibi sorgulamaya tâbi tutmayı yasaklamış ve bu tavrın imanî zayıflığa neden olacağını beyan etmiştir.

Hazreti Ebû Bekir ve Hazreti Ömer (radiyallâhu anhumâ) dönemleri başta olmak üzere, Raşid Halifeler döneminde her alanda İslâmî sınırlar çerçevesinde fikir hürriyeti esas alınmıştır. Bu dönemde gelişen müspet eleştiri kültürü tâbiîn döneminde kurumsallaşmaya başlamış, nihayet müctehid imamlar döneminde kemâle ermiştir. İslâm'ın müspet eleştiriye olan hoşgörüsünün hiçbir din ve ideolojide eşine rastlanmamıştır. Sözde antitezlerle gelişimin devam edeceğini kabul eden çatışmacı fikir anlayışı⁴⁰, uygulamada hiçbir karşıt fikre hatta gruba yaşam hakkı tanımamıştır. Liberal⁴¹ fikir yapısına sahip olan Batı kültürü karşıt görüşlere tahammül-

40 Çatışma teorisi Karl Marx tarafından ortaya atılan ve gelişen sınıf çatışması teorisine antitez olarak gelişmiş bir yaklaşımdır.

41 Siyasette ve ekonomide özgürlüklerden yana olan akım, devletin günlük hayata karışmasına karşı çıkan doktrin.

l  davranıyormuş gibi görünüp, onların aleyhinde çeşitli propagandalar yaparak düşmanlığını gizlice sürdürmektedir. Özellikle sosyalizme ve onun çöküşüyle de İslâm’a yöneltilen kara propagandalar bu gerçeği gözler önüne sermektedir. Batı dünyası kendine karşı eleştiri yapan kişi ve kurumları ya madd  güç kullanarak susturmakta ya marjinal olarak yaftalamakta⁴² ya da terörist olma potansiyeleyle suçlamaktadırlar. Hindu ve Budistler ise sözde sonsuz bir hoşgörüyle bütün dinleri kucaklamaktadırlar. Fakat Güneydoğu Asya ve Hindistan’da yaşayan Müslümanlara yapılan muameleler, pratiğin teori ile çoğu zaman çeliştiğini göstermektedir. On dört asırdan beri Müslüman yönetimi altında Yahudi, Hristiyan, Hindu ve Budist birçok millet yaşamış ve asla dinlerini değiştirme konusunda bir baskıya tâbi tutulmamışlardır. Kendi dinlerini anlatan vaazlar yapmış ve eserler kaleme almışlar, hatta İslâm’ı eleştiren bir edebiyat oluşturmuşlardır. Müslüman yönetimler, misyonerlik faaliyeti yapmadıkları ve şiddete başvurmadıkları sürece onların bu

42 Yaftalamak: Hiç araştırmadan ya da kara  alma olsun diye iyi olmayan bir şeyle nitelemek.

faaliyetlerine anlayış göstererek göz yummuşlardır. Hıristiyanlığın beş önemli merkezinin dördü Müslümanların hâkim olduğu topraklarda olmasına rağmen hiçbir zaman inanca dair bir baskıya tâbi tutulmamışlardır. Bu durum, hakikatperest Batılılarca da itiraf edilmektedir. 6-7 Eylül Olayları⁴³ gibi Müslümanlara yakışmayan saldırıların nedeni asla dinî değil, bilakis ideolojiktir.

Maalesef “Dört Büyük Halife” döneminden sonra saltanat döneminin başlaması büyük oranda eleştiri kültürünün gerilemesine neden olmuşsa da Melikşah vb. âdil sultanların dönemlerinde çöldeki vaha gibi zaman zaman toprak üzerine çıkabilmiştir. İmâm-ı Gazzâlî Tehâfüt⁴⁴ geleneğini yeniden canlandırmış, dört yüz yıl sonra küllenmeye başlayan bu gelenek Fâtih Sultan Mehmet Han tarafından yeniden harlanmıştır.

Müspet eleştiri kültürü Tanzimat Dönemi’ne ka-

43 İstanbul’da yaşayan gayrimüslim azınlığa karşı 6-7 Eylül 1955’te gerçekleşen toplu saldırı.

44 İmâm-ı Gazzâlî’yle başladığı kabul edilen felsefeye eleştirel yaklaşım anlayışı.

dar, talik⁴⁵, reddiye⁴⁶, şerh⁴⁷ ve haşiye⁴⁸ türü eserlerde gelişimini yatay olarak devam ettirmiş, on dokuzuncu asırdan itibaren de Batılılaşmanın etkisiyle yeni bir kimlik kazanmaya başlamıştır. Günümüze kadar devam edegelen, eleştirinin niçin ve nasıl yapılması gerektiğine dair tartışmalar birçok yeni fikrin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır.

Sonuç olarak, geçmişte münazara ilmi altında öğretilen eleştiri yapma sanatının güncel ihtiyaçlara göre ana kodlarına bağlı kalınarak gözden geçirilmesi kaçınılmazdır. Müslüman aydınlar İslâm'ın donuk bir fikir yapısı olmadığını fakat saflığını koruduğu için her türlü reformdan⁴⁹ da uzak olduğunu ortaya koymalıdır. Başta dinî eğitim veren kurumlar olmak üzere, ilmî hayatta münazara ve müspet eleştiri teknikleri delilleriyle ayrıntılı olarak öğretilmeli ve ders esnasında pratiğe aktarılmalıdır.

45 Talik: İran kökenli İslâmî hat sanatı.

46 Reddiye: Bir düşünceyi, bir öğretiyi çürütmek için yazılan yazı.

47 Şerh: Bir eserin daha geniş biçimde açıklanması amacıyla yazılmış kitapları ifade eden bir telif türü.

48 Haşiye: Kitapların sayfa boşluklarına yazılan çoğu kısa açıklamalar için kullanılan terim.

49 Bozuk olduğu kabul edilen bir yapıyı yeniden şekillendirme.

LİDERLİĞE DAİR

Bir grup, kurum ya da kuruluşu yönlendiren kişiye lider denir. Liderlik bazen soydan, bazen başarıdan, bazen de seçimden kaynaklanır. Liderde aranan vasıflar her fikir ve inanç sahibinin beklentilerine göre farklılık arz edebilmektedir. Meselâ, Yahudilere göre liderler Hârûn aleyhisselâm neslinden gelmelidir. Pagan (putperest) inançlarında tanrısal kana sahip olmalıdırlar. Hıristiyanlığa göre ise papa tarafından kutsanmalıdırlar. İslâm’a göre, görevini yapmasına engel olmayacak sağlıklı bir vücuda, vazifesiyle alakalı yeterli bilgiye ve düzgün bir inanca sahip olması beklenen liderden, halkını adaletle yönetmesi istenir.

İslâm siyasetini esas alan “ahkâm-ı sultâniye” ve tarihî tecrübelerle İslâmî prensipleri bir arada zikreden “siyasetnâme” türü eserler, bu konudaki farklı yaklaşımları detaylı olarak zikretmektedirler. Ancak siyasetnâmelerin Hint, İran ve Yunan kültürünün

tesirini belirgin bir şekilde gösterdiği için tamamen İslâmî bir kaynak olmadıkları unutulmamalıdır. Nitekim bu eserler, yaşanandan ibret alıp yaşanılması muhtemel olan problemlere hızlı çözüm üretebilme kabiliyetinin geliştirilmesi için (analitik ve stratejik düşünce adına) kaleme alınmışlardır.

Modern bilim, liderliği; siyaset, sosyoloji, psikoloji ve antropoloji gibi ilimlerin çatısı altında değişik açılardan incelemektedir. Karizmatik şahsiyet ve büyük adamlar alanında, Batı’da birçok teori ileri sürülüp saha araştırması yapılmıştır. İslâm Dünyası’nda da son çeyrek asırda bu alandaki çalışmalar hızlanmaya başlamıştır. Batı kültürü, antik Yunan felsefesi, Roma hukuku ve Hristiyan inancının gölgesinde şekillendiği için, İslâmî bakış açısıyla hiçbir yakınlık arz etmemektedir. Müslüman devletler, Cengiz istilâsına kadar daha ziyade İran kültürünün liderlik anlayışını benimsemişlerdir. Fakat Moğol istilâsı sonrası Tanzimat Dönemi’ne dek daha ziyade Cengiz yasaları etkili olmuştur.⁵⁰ Hindistan’ı işgal

50 Bazı araştırmacılar başta Osmanlı olmak üzere bu dönemde de Cengiz yasalarından çok geleneksel yönetim anlayışının hâkim olduğunu söylemişlerdir. Buna delil olarak ta Osmanlı topraklarının hanedan arasında pay

eden İngilizler bu durumu delil göstererek kendi kanunlarının öncelikle kabul edilmesi gerektiğini söylemişlerdir. Fakat bu düşünce Müslüman toplumda bir karşılık bulmamıştır. Ancak Tanzimat sonrası Batı düşüncesinin tesirlerinin fikrî hayatı yönlendirmeye başlaması, öncelikle İstanbul ve Kahire gibi merkezî yerlerdeki lider tasavvurunda⁵¹ değişiklikler yapmaya başladı. Bu dönemde kaleme alınan kitaplar ve süreli yayınlar, tedrîcen⁵², hükümdardan seçilmiş lidere doğru bir eğilimin olduğunu göstermektedir. Nitekim önce meşrutiyet sonra da cumhuriyet ilan edilmiştir. Son olarak da Menderes dönemiyle gerçekten seçilmiş liderler, Özal'la birlikte de sivil liderler dönemi başlamıştır. Fakat benzeri durumlar ne Orta Asya'da ne Hint alt kıtasında ne Orta Doğu'da ne de Kuzey Afrika'da gerçekleşmemiştir. Müslüman ülkelerin çoğunda ya krallık ya da askerî dikta yönetimi devam etmektedir. Dolayısıyla meşruiyetlerini kılıçtan ve kandan almaktadırlar.⁵³

edilmemesini misal göstermektedir.

51 Tasavvur: Hayal etme, zihinde canlandırma, tasarlama.

52 Tedrîcen: Adım adım, derece derece, azar azar, giderek, gittikçe.

53 Buradaki meşruiyet İslâmî değil fiilî bir durumu ifade etmektedir.

İslâmî şartlara göre ise, istişare yoluyla iktidarların değişip liderlerin belirlendiği bir Müslüman ülke henüz bulunmamaktadır. Müslüman memleketlerin liderlerinin çoğu ya ABD'nin ya da Rusya'nın desteğine dayanarak iktidarlarını devam ettirmektedirler. Türkiye, Pakistan ve Endonezya gibi birkaç Müslüman ülkede iktidarlar seçimle meşruiyet kazanmaya çalışsalar da hâlâ darbe girişimleri gündemdeki yerini korumaya devam etmektedir.

Müslümanların bir halifenin liderliğinde toplanamaması ve Müslüman ülkelerin liderlerinin çoğunun dış destekli olması, bazı âlim ve aydınların doğal lider hâline gelmelerine neden olmuştur. Bu durum, yeni bir organizasyon ve lider tipinin oluşmasına zemin hazırlamıştır.

Sonuç olarak liderlik sosyal hayatın bir gereksinimi olduğu için her dönem ve memlekette kaçınılmaz olarak ortaya çıkmaktadır. İslâm, mevcut liderlik anlayışını kendi prensipleriyle şekillendirmiş ve bu konumu Hazreti Ömer'in (radiyallâhu anh) şahsiyetinde idealize etmiştir. Günümüzde mikro ve makro boyutta liderliğin nasıl yapılması gerek-

tiği ve liderlerin temel özellikleri Kur'ân, Sünnet ve siyaset kitaplarında ortaya konmuştur. Bütün İslâm siyaseti kitaplarının ittifak ettiği özelliklerse, akıl, bulûğ, görevini yapabilecek bir beden, iman ve adalettir.

ÖLÜME DAİR

Ruhun bedenden ayrılıp berzah⁵⁴ hayatının başlamasının ilk aşaması olan ölüm, insanoğlunu her zaman üzerinde düşünmeye sevk etmiştir. Müslüman ya da kâfir hiç kimsenin inkâr edemeyeceği apaçık bir gerçeklik olmasına rağmen, ölüm döşegindeki kişilerin bile kendine yakıştıramadığı bir hâldir. Ölümle yüzleşme genelde kişiyi muhafazakâr bir çizgiye sürükler. Hidayet hikâyeleri genelde ölüm gerçekliğiyle başlar.

Ölüm, her din ve anlayış sahibinin kendine göre yorumladığı bir başlangıç olup, İslâm'da ebedî hayatın giriş kapısıdır. Ölüm, kötüler için yaptıkları zulümlerin karşılıklarını göreceği bir ceza yurdu iken, sâlihler için dünya zindanından kurtulup ağırlıklarını bırakma hâlidir. Nasıl ki bir uzay mekiği boşlukta daha hızlı ilerleyebilmek için yer çekiminden kurtulduktan

54 Berzah: Ölümle başlayıp yeniden diriltilmeye kadar sürecek olan ara dönem, dünya ile ahiret arasındaki âlem ve kabir hayatı.

sonra güdümünü bırakıyorsa, ebedî hayat yolcusu da ruhunu beden kafesinden kurtararak kavuşma yurdu-na doğru yol alır.

“Ölüm ölene bayram, bayrama sevinmek var;

Oh ne güzel, bayramda tahta ata binmek var!..”

(Necip Fazıl)

Sosyal hayatın içerisinde yer alan birçok kurum ölümle alâkadardır. Mesela eğitim, ölüm ve ötesini anlamaya çalışmak; ibadet, ölüm ve sonrasına hazırlık yapmak; sağlık, ölümü geciktirmek amacı gütmektedir. Birçok kişinin evlat edinme ve bilhassa da erkek çocuk sahibi olma arzusunun arka planında öldükten sonra isminin unutulmaması düşüncesi yatmaktadır. Siyasi liderlik peşinde koşan birçok kişi de ismini ölümsüzleştirmek hayalini kurmaktadır. Fakat birçok kişinin unuttuğu hakikat şudur ki, ahiret inancı olmayan kişiler için ölüm, hayatın içinde binlerce kez idamdır. Bu nedenle, inançsız birçok insan bu durumu fark edince ya imana yönelmekte ya da intihar etmektedir.

Ölümün nerede, nasıl, ne zaman ve hangi sırayla geleceğinin bilgisi sadece Allah (celle celâluhû) tarafından bilindiği için, kişiler günlük hayatlarına rahat-

ça devam edebilmektedirler. Anne, baba ya da etkisi altında kalınan karizmatik şahsiyetlerin ölmesi nedeniyle yaşanan travmalar, ruhsal gelişimin ve olgunlaşmanın da tetikleyicisi olabilmektedir. Ölümsüzlüğü arzulayan kişiler için tek yol şehadet mertebesine erişmek olduğu için, ölüm bir yerde hayatın da sigortası hâline gelmektedir.

Karmaya (Ruh göçü) inanan bir Hindu'nun, kendi inancına göre bir sonraki hayatta daha iyi bir konuma gelmek için, yaşantısını bulunduğu kasta göre en güzel şekilde sürdürmesi gerekir. Müslüman bireyler ise hayatı bir imtihan süreci olarak tanımlayıp, ölümden sonrası için bir tarla olarak değerlendirirler. Öleceği düşüncesi kendisinde hâkim olan bir ateist şöyle bir itirafta bulunmaktadır:

“Alevler bize çok yaklaşmış ve duman havayı tamamen kaplamıştı, ölüm düşüncesi hâkim olunca ne yapacağımı düşünmeye başladım, ya tanrı varsa? Ama kendimi toparlayıp, kül olacaktım! Nasıl dirilirsin? diye düşünmeye başladım. Fakat öldükten sonra kötü bir hâlde cesedimin bulunmasını istemiyordum. Bu yüzden dik durmaya çalışıyordum ancak vücuduma giren kramplar buna izin vermiyordu.”

İtirafın eksik olduğu aşikârdır. Dinsiz de olsa hiç kimsenin ebedî hayatı riske etmeye gücü yoktur. Nitekim Firavun da son nefesinde “Mûsâ’nın (aleyhisselâm) ve Hârûn’un (aleyhisselâm) Rabbine iman ettim,” demiştir.

Sonuç olarak, ölüm gerçekliği ya izlediğimiz bir haberle ya duyduğumuz bir salâyla ya da bir yakını-mızı kaybetmek suretiyle günlük hayatımızda karşımıza çıkmaktadır. Onu anlamlandırmak bizim için lüks değil, bir mecburiyettir. Bu, korku, endişe ve ümit verici gerçekliği görmemezlikten gelmek, günlük hayatı okuyamamayı ve ruhsal dengenin bozulması durumunu husûle getirecektir. Bu nedenle, ölmeden önce ölmeyi bilerek vazgeçme ve kavuşma duygularını iç dünyamızda yaşamayı bilmek, hayatımıza ve ölümümüze anlam katacaktır. Mazlum ya da mağdur durumda olan kişiler için moral, diğerleri için de teselli kaynağı olacaktır. Ölüm âşıkların gönlüne, kavuşma için bir müjde salâsıdır. Mü’min için, imanın yakîne kavuşma ânıdır.

“Öleceğiz; müjdeler olsun, müjdeler olsun!

Ölümü de öldüren Rabbe secdeler olsun!”

(Necip Fazıl)

SAVAŞA DAİR

İnsanoğlu ve şeytan yeryüzüne birbirlerine düşman olarak indirilmişlerdir. Dolayısıyla, şeytanın hayatının son bulacağı kıyamet gününe kadar bu savaş devam edecektir. Bu savaş bazen kılıçla, bazen kalemle, bazen dille, bazen de yürekle yapılacaktır. Mücadele esnasında zaman zaman bâtil cephenin zaferi görülse de Hakk her zaman galip gelecektir.

Galibiyete sahip olmak isteyen tek çaresi haklı olmaktır. İslâm düşmanları, cihadı bazı terör örgütlerinin uygulamalarını kullanarak ve “hümanist İslâm” anlayışı yayarak Müslümanların gündeminden düşürmeye çalışsalar da asla başarılı olamayacaklardır.

Barış, İslâm’ın lehine olduğu zaman hayırlıdır. Müslümanların esir edilip köleleştirildiği bir sulh hayır değil zillettir. İngilizler Hindistan’da, Fransızlar Afrika’da, Ruslar Kafkasya’da ve Çinliler Doğu

Türkistan’da yapmış oldukları sömürge faaliyetlerini, barış sosuyla perdelemeye çalışmışlardır. Ancak Kur’ân’ın indiriliş nedeninin canı, malı, aklı, nesli ve dini korumak olduğunu vurgulayan ilim ve irfan ehli yeniden bir diriliş hareketi başlatarak, yüzde seksen beşi işgal altında olan İslâm topraklarının birer birer bağımsızlıklarını kazanmalarına vesile olmuşlardır. İngiliz ve Fransız sömürge imparatorlukları paramparça olmuştur. Ancak durumun kendileri için hayırlı neticeler vermeyeceğini anlayan Rusya, ABD ve Çin çeşitli enstrümanlarla cihat kavramını karalamaya başlamışlardır.

2001 yılında “İkiz Kuleler”in uçaklar kullanılarak yıkılması, binlerce kişinin yanarak can vermesi, genel olarak İslâm’a ve cihat anlayışına, özel olarak da Irak ve Afganistan’a saldırmak için İslâm düşmanlarına ortam hazırlamıştır. Suriye Savaşı esnasında, Şîa saldırılarının da tetiklemesiyle ortaya çıkan IŞİD, bu konuda yapılmış en büyük spekülasyon olup, bırakın gayrimüslimleri birçok şuursuz Müslümanın da imanının zarar görmesine neden olmuştur. Ülkemizde ve aynı kültüre sahip olan coğrafyalarda vatan savunması yerleşmiş bir gerçeklik olduğu için

bu durumun ciddi bir etkisi olmadıysa da gerekli bilinçlendirmenin yapılmaması durumunda ciddi mahzurların oluşacağı muhtemeldir.

Batılı emperyalist güçler, birçok Müslüman'ın büyük bir iştihakla⁵⁵ izlediği Çağrı filminde İslâm'ı âdeta ezilmişlerin silahlı mücadele serüveni olarak tanıtmaları, bir neslin bu konuda yanlış bilinçlendirilmesine kasıtlı olarak yol açmıştır. Yirmi üç yıllık tebliğ süresince Hazreti Peygamber'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) yapmış olduğu savaşların toplam süresi altı ayı bulmamaktadır. Fakat bu ve benzeri filmlerde günlük hayat ve tebliğ faaliyetleri âdeta buharlaşmış ve senaryo savaş filmlerinden daha yoğun bir silahlı mücadele barındıracak hâle getirilmiştir. Milyonlarca Müslüman genç fikren, on binlercesi de bedenlen bu propagandanın mağduru olmuşlardır. Hâlbuki Hazreti Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) hakların barış yoluyla elde edilip korunabileceği bir durumda savaşa başvurmamıştır. Yapmış olduğu savaşların tamamı müdafaa harbi olmasa da muhakkak bir saldırıyı engellemek, ya da İslâm'ın tebliğinin önüne çıkabilecek engelleri

55 İştihak: Güçlü arzu, özlem.

bertaraf etmek içindir. Yirmi üç yıllık peygamberlik müddeti esas alınır, tamamı fikir mücadelesidir. Fakat peygamberlik vazifesinin bir kısmında bu mücadele kılıçla desteklenmiştir.

Sonuç olarak, cihat kavramının yanlış ya da eksik olarak öğrenildiği bu durumun, bütün imkânlar seferber edilerek düzeltilmesinin elzem olduğu mutlak bir hakikattir. Aksi takdirde dinin korumayı esas aldığı beş temel kavramın muhafazası önce fikren sonra da pratik olarak zorlaşacaktır. Bugün, kültürel olarak sahip olduğumuz vatan savunması anlayışı zaman içerisinde zayıflamaya başladığı takdirde, Rusya-Ukrayna Savaşı'nda görüldüğü üzere, savaşmamak için sınırlardan kaçışan Rus gençlerinin hâli maazallah bizde de tezahür⁵⁶ edebilir.

56 Tezahür: Ortaya çıkma, belirme, görünme, oluşma.

ENGELLİLİĞE DAİR

Kişinin, günlük hayatını herhangi bir destek almaksızın devam ettirememesine sebep olan şeye engel denir. İnsan, hayatının değişik dönemlerinde bir ya da daha fazla engelle karşılaşabilir. Mesela yeni doğan çocuğun katı gıda tüketememesi, yürüyememesi, konuşamaması; yaşlı kişilerin her dilediğini tüketememesi ve hızlı hareket edememesi bunlar arasında zikredilebilir. Yine, gençlerin yönetici olarak tercih edilmemesi, kadınların ağır işlerde çalışamaması ve yabancı memlekete göç eden kişilerin dertlerini anlatamaması bu durumlardandır. Ancak engel denilince, akıllara daha ziyade görememek, işitememek, konuşamamak ve yürüyememek gibi bedensel hastalıklar gelmektedir. Fakat milyonlarca insanın, kanser, diyabet, kalp ya da damar hastalıkları gibi kronik rahatsızlıkların pençesinde olduğu düşünüldüğünde engellilerin sayısının umulduğundan fazla olduğu anlaşılabacaktır. Birçok engelli, sakat

damgası yememek için durumunu gizlemektedir. Antik dönemde, engelliler âdetâ üretim hatası olarak görülmekte ve ölüme terk edilmekteydi. Pagan kültürünün tesirinde kalan Hıristiyanlık, engellileri lanetli varlıklar olarak görmüş ve hayatın dışına itmiştir. Çin ve Hint kültüründe ise hayvansı insanlar olarak görülmüş ve ahlâk dışı muamelelere maruz bırakılmışlardır.

İslâm, insanları engelli ya da engelsiz diye ayırmadan mükerrem⁵⁷ kabul etmiş ve toplumun şefkatinin sınanmasına bir vesile olarak görmüştür. Engellilerin hakları ve onlara karşı ödevler bizzat Kur'ân tarafından koruma altına alınmış ve bu konuda hiç kimse istisna edilmemiştir. İslâm toplumunda engelliler asla hayatın dışına itilmemiş ve durumlarından dolayı hakarete uğramalarına izin verilmemiştir. Hazreti Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), engellilerin durumunu önemli bir imtihan ve cenneti kazanmak için bir vesile olarak değerlendirmiş, birçok engelli sahabeyi önemli memuriyetlerde istihdam etmiştir. İslâm toplumunda engelliler, Allah'ın (celle celâluhû) müstesna kulları

57 Mükerrerem: Muhterem, aziz, saygıdeğer.

olarak addedilmiş ve çoğu zaman veliyullah muamelesi görmüşlerdir. Bu özel kişilere lakap takılması yasaklanmış ve eğitimde öncelik tanınması esas alınmıştır.

Batı'da, zihinsel engelliler içlerine şeytan girdiği inancıyla canlı canlı yakılırken, Müslüman toplumlar bu kişilerin tedavi ve rehabilitasyonu ile ilgili eserler yazıp, kurumlar ihdas⁵⁸ etmişlerdir. Son asırlarda, İslâm Dünyası'nda engellilere takınılan olumsuz tutumun dinî ve kültürel altyapısı yoktur. Sonu gelmez harpler ve sömürgecilik faaliyetleri, Müslümanları inanç ve kültüründen uzaklaştırmış ve zaruri ihtiyaçlarını karşılamak için zor mücadelelere sürüklemiştir. Savaşlarda sakatlanan kişiler engelliliği âdeti normal bir durum hâline getirmiştir. Diğer taraftan, çıkardıkları fitneler ve söndürdükleri ocakları unutan sömürgeci Batılılar, hümanizm söylemleriyle İslâm'ı ve Müslümanları karalamak için bahane bulmuşlardır.

Sonuç olarak, İslâm'ın engele ve engellilere bakışı asıl kaynaklardan öğrenilmeli, bu konudaki kara propagandaya itibar edilmemelidir. Müslüman fert-

58 İhdas: Ortaya çıkarma, oluşturma, kurma.

ler mütekâmil⁵⁹ bir toplumun ancak İslâm'ın gölgesinde gerçekleşebileceğini unutmamalı ve engelliler gibi toplumun himayesine muhtaç olan sosyal grupların gözetilmesinin manevî bir sigorta olduğunun farkına varmalıdırlar. Engellilerin korunduğu ve himaye edildiği bir toplumun kendisini güvende hissedeceği ve sosyal ilişkilerini de ona göre kuvvetlendireceği unutulmamalıdır. Nitekim birçok kişi, zor günler ve durumları göz önünde bulundurarak birikim yapmakta ve ikili ilişkilerinin sınırlarını belirlemektedir.

59 Mütekâmil: Olgunlaşmış, gelişmiş, olgun.

MALA DAİR

Yerin ve göğün mülkü Yüce Allah'a (celle celâluhû) aittir. Bunları, kendisine halife⁶⁰ olarak yarattığı ve kullukla vazifelendirdiği insanoğlunun hizmetine vermiştir. İnsanoğlunun mülk üzerindeki yetkisi Yüce Allah'ın (celle celâluhû) çizmiş olduğu sınırlar kadardır. Yeryüzü, Yaratıcısının emirlerine boyun eğen sâlih kişilere miras kılınmıştır. Kişi, malı hem kazanırken hem de onun üzerinde tasarrufta bulunurken "Şâri'in"⁶¹ koyduğu kanunlara uymakla yükümlüdür. Böylece malı kullanan kişi lisan-ı hâl⁶² ile "Ya Rabbi! Mülkün hakiki sahibi Sen'sin, ben de Sen'in emrin doğrultusunda kazanıp harcayarak bu hakikati itiraf ediyorum." demiş olur.

İslâm'ın mal anlayışı ne sosyalizmin ne kapitalizmin ne Budizm'in ne de Hıristiyanlığın bakış

60 Halife: Allah (celle celâluhû) adına onun dinini yeryüzünde yayan ve yaşanması için çalışan kişi.

61 Şâri': Kanun koyucu, Allah cella celâluhû.

62 Lisân-ı hâl: Hâl dili. Bir şeyin görünüşüyle mana ifade etmesi.

açısına benzememektedir. Kapitalizm malı bütün değerlerin üstünde tutmuş, âdetâ kutsallığı mal ile özdeşleştirmiştir. Âmiyane tâbirle⁶³ kişinin şerefi cebindeki parayla ölçülmektedir. Sosyalizme gelince, o da malı farklı bir açıdan kutsamış ve âdetâ kimse- nin ulaşip da elde edemeyeceği bir hâle getirmiştir. Ancak bunu yaparken farkında olmadan, eşit hâle getirmeye çalıştığı insanları, malla ya eşit görmüş ya da daha da aşağılamıştır. Nitekim insanlar, devlet gücüyle yönlendirilip gerekirse halk için feda edile- bilmektedir. Benzeri durum mal için de ifade edil- mektedir. Budizm ve Hinduizm ise onu hayal olarak değerlendirip aslında yok saymaktadır. Hıristiyan- lık akli şeytanlaştırdığı gibi malı da şeytanlaştırmış- tır. Öyle ki yüce insanların mal edinmeleri son dere- ce abes olarak kabul edilmiştir. Papasından rahibine kadar ruhban sınıfının tamamının mal edinmesi ya- saklanmıştır.

Malı harcamak en az kazanmak kadar önemlidir. İsrâf, faiz, rüşvet, cimrilik, karaborsacılık ve kumar gibi fiiller yasaklanarak malın korunması hedeflen- miştir. Maalesef, günümüzde insanlık özellikle israf

63 Âmiyâne tâbir: Halkın kullandığı dil, sıradan, bayağı.

yaşağına uymadığı için büyük bir iktisadi bunalımın içerisinde bulunmaktadır. İslâm'ın ilk iktisadi yaşağı israftır. Fakat günümüz Müslümanları, en son yasaklanan faizden bahsettiklerinin onda biri kadar bile israftan söz açmamaktadırlar. Müsriflik âdeti mutluluk kaynağı görülmekte, parasını tatil adı altında günah batağına harcamayan kişiler zavalı olarak addedilmektedir. Eşyalarını gereksiz yere değiştirmeyen fertler cimrilikle suçlanmakta, aile ve arkadaş çevrelerince baskıya tâbi tutulmaktadırlar. Öyle ki evlerinde nasıl tedarik edilip pişirildiği bilinen yemekleri sıradan sayıp burun kıvrarak, hazır gıdalara rağbet etmektedirler. Bununla kendilerini mutlu ettiklerini zannederek aslında israf batağına sürüklenmektedirler. Bu durum tüketimi arttırıp kişiyi borçlanmakla karşı karşıya bıraktığı için, haram sayılan diğer yasaklara ferdi sürükleyebilmektedir. Borçlarını ödeyemeyen kişiler faiz batağına sürüklenmekte, çareyi de hırsızlık, rüşvet, kumar gibi günahlarda aramaktadırlar.

Sonuç olarak, malı yaratan Allah (celle celâluhû) nasıl kullanılacağına da karar vermekte tek söz sahibidir. O'nun emirleri ve yasakları göz önünde bu-

lundurularak kazanılıp harcanan mal, O'nun kulu için lütfettiğı bir süstür. Dolayısıyla malı kötülemek, şeytanlaştırmak ve Allah'tan uzaklaşma sebebi olarak görmek son derece yanlış bir tutumdur. Malın sahibini bilerek onu zikredip, tefekkür ederek ve nimetine şükrederek kullanmak yine onun emri olduğu için, aksine kişiyi Allah'a (celle celâluhû) yaklaştıran bir vesile hâline dönüşür.

MEDYAYA DAİR

İnsanın kararlarının yönlendirilmesinde göz ve kulaktan gelen bilgilerin büyük önemi vardır. Beyin, özellikle bu iki duyunun elde ettiği girdileri değerlendirirken daha önce öğrendiği bilgilerle karşılaştırarak yeni bir anlamlandırma yapar. Nihayet, önceki bilgilerin de kaynağı büyük oranda göz ve kulaktan elde edilen bilgilerdir. Her iki organı engelli olan kişiler, genelde özel bir eğitim almamışlarsa düşünme yetileri ve konuşma becerileri yeterince gelişemez. Dolayısıyla aynı zamanda zihinsel engelli hâline de dönüşmüş olurlar. Nakil ya da vahiy yoluyla elde edilen bilgiler de görsel ya da işitsel olarak elde edileceği için, yine bu iki duyunun önemi pekişmektedir.

İlk çağlardan itibaren kişi ya da grupları etkilemek isteyenler onların en kısa ve en etkili olarak nasıl ikna edilebileceğini araştırıp buna göre enstrümanlar geliştirmişlerdir. Mûsikî ve hitabet kulağa,

spor, resim, heykeltçilik ve mimari ise göze yönelik entelektüel çabalardır.

Hazreti Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) işitsel olanların tamamını, görsel olanların da bir kısmını kullanmıştır. Ancak heykel ve resim gibi tevhit inancına aykırı sanatları putperestliğe yol açacağı nedeniyle yasaklamıştır. Yine, İslâmî prensiplere uygun düşmeyen şiir, hitabet ve mûsikî çabalarını da menetmiştir.

Matbaanın icadı, yazılı materyallerin hızlı bir şekilde çoğaltılmasına vesile olduğu için günümüz medya faaliyetlerinin öncüsü sayılabilir. Fakat hiçbir zaman radyo, televizyon ve sosyal medya kadar etkili olamamıştır. Toplumu elinde tutan dördüncü güç⁶⁴ olarak görülen medyanın, zaman geçtikçe bir taraftan hızı ve etkileme gücü artarken, diğer taraftan da maliyetleri düşmektedir. Bugün, okuma yazma bilmeyen, hatta tamamen konuşamayan sabiller bile rahatlıkla sosyal medya kullanabilmekte, bunların bazıları içerik üretecek kadar cesaretli olabilmektedir.

64 Diğer üçü: yasama, yürütme ve yargı

Maalesef birçok sosyal medya ağı, İslâm'a aykırı içeriklerin üretildiği yer hâline gelmiştir. İslâm'a uygun içerik üreten aktörler diğerlerine nispeten oldukça azdır. Bunların birçoğu da yanlış ya da noksan bilgi sunmaktadır. Üzülerek ifade etmek gerekirse, lüzumlu filtreleme yapmanın güçlüğüyle birlikte, henüz bu konuda ciddi bir gelişme olmadığı da ortadadır. İfade hürriyeti bahane edilerek, dinimize, kültürümüze ve tarihimize pervasızca saldırılmakta, engellendiği ya da eleştiri yapıldığında da hemen mağdur pozuna girilmektedir. Bireyselliği ve bireyin haklarını her fırsatta toplumsal birliği zedelemek için kullanan medya, kişisel bilgilerin izinsizce paylaşımına gelince hiçbir hassasiyet göstermemektedir.

Sonuç olarak şunu ifade edebiliriz ki, medyanın sürekli değişen ve gelişen çehresi gözlem altında tutulmalı, İslâm düşmanlarından önce dindar taraf gelişimlere yön vermeli, teknolojinin tüm imkânları değerlerimizi yüceltmek için yine değerlerimizin çizdiği doğrultuda ve ölçülerde sonuna kadar kullanılmalı, karşı taraftan gelen tüm saldırılar ve spekü-

latif yaklaşımlar henüz etki etmeden karşılanmalı, meydan asla İslâm düşmanlarına bırakılmamalıdır.

*“Sahipsiz olan memleketin batması haktır;
Sen sahip olursan bu vatan batmayacaktır.”*

Mehmed Âkif

SPORA DAİR

Bedeni zinde tutmak için icra edilen fizikî hareketler bütününe spor denir. İlk çağlarda, daha ziyade harbe hazırlık olarak icra edilen spor, zaman içerisinde değişime uğrayarak ve çeşitlenerek eğlence hâline dönüşmüştür. Antik metinlerde ve şehirlerde sporun hayatın içindeki yerini görmek hiç de zor değildir. Hazreti Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) koşu, atıcılık, yüzme ve binicilik gibi sporları bizzat yapmış ve ümmetini teşvik etmiştir.

Günümüzde spor sadece bir müsabaka ya da eğlence olma durumundan çıkmış ve sosyal hayatın birçok alanına tesir eder hâle gelmiştir. Yakın geçmişimizde vuku bulan şike söylentilerine yönelik hukuki süreçler, siyaseti de etkisi altına alacak kadar tesirli olmuştur. Diğer taraftan, spor birçok vesileyle kumara alet edilmektedir. Genç kızlarımız uygun-suz birtakım kıyafetlerle bazı sporları icra etmeye mecbur bırakılmaktadır. Bu da sporun icra edilme

maksadına aykırı bir durum arz etmektedir.

Sporu profesyonel olarak yapan fertler, idman ya da müsabaka esnasında fıtrata aykırı biçimde harekete zorlanılarak, geçici ya da kalıcı sakatlanmaların ortaya çıkmasına sebebiyet verilmektedir.

Müsabakayı izleyen taraftarlar speküle edilerek, toplumsal ahlâkın ve asayişin bozulmasına zemin hazırlanmaktadır. Hayat enerjisini spor yoluyla harcayan gençlerin eğitim ve mücadele isteğinin azaldığı görülmektedir. Maalesef, matematik, tasarım ve benzeri alanlarda düzenlenen olimpiyatlarda başarılı olan gençler cüzî bir ödül verilerek demoralize edilmektedir. Aksine, bütün başarısı demirden yüksek halkaya topu atabilmek olan ve birçok alanda son derece yetersiz kişilere yüzlerce Cumhuriyet altını verilerek, gençlerin dikkati daha az faydaları bulunan bu yöne çekilmektedir. Dolayısıyla, sporun farklı alanlarında hizmet edebilecek gençlerin düşük verimlilikle değerlendirilmelerine sebep olduğu söylenebilir.

Sporun icat ediliş maksadına uygun bir şekilde icra edilmesi, yukarıdaki sorunların tamamını or-

tadan kaldıracaktır. Ancak mevcut durumdan nemalanan güç odakları bu müspet dönüşüme izin vermemektedir. Bunun temelden çözümlenmesi için, öncelikle eğitim kurumlarındaki beden eğitimi derslerinin amaca uygun ve bilinçlendirici bir şekilde işlenmesi gerekmektedir. Bu dersler boş ders algısından kurtarılarak, sağlıklı bir bedenin elde edilip devam ettirilmesine öncü kılınmalıdır. Şayet öğrenciler arasında spora gerçekten kabiliyetli olanlar varsa, rehber öğretmenler ve velilerle ortak bir akıl oluşturulup fıtrata uygun bir meslekî gelişim sürdürmesi sağlanmalıdır.

Sonuç olarak, faydalı bir araç iken bazı zararlı eklentilerin bulaşmasıyla büyük oranda zararlı hâle gelen sportif faaliyetler, ciddi bir bilinçlendirme politikasıyla olması gereken yere hak ettiği şekilde konabilir. Aksi takdirde, eğitim yaşlarında gençlerimizi heba eden, birçok bireyi sakat bırakan, asayiş bozan, toplumsal ahlâkı zedeleyen, kumar baronlarını besleyen, genç kızlarımızı istismar eden bir faaliyetin tasvip edilmesi son derece mahzurludur. Çözüm ise, sünnete uygun bir spor yapılması teşkil ettirmektir.

GENÇLİĞE DAİR

Toplumların ekonomik, askerî ve kültürel gelişimini ve devamlılığını sağlayan genç nüfustur. Nüfus ortalaması düşen ülkeler farklı milletlerden takviye almak zorunda kalmaktadırlar. Hemen hemen, bütün din, mezhep ve ideolojiler kuruluş esnasında genç nüfus arasında karşılık bulmaktadırlar. Hazreti Peygamber'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) tebliğine de ilk icabet eden yine genç yaştaki Mekkeliler olmuştur. Yine Medine'nin Dârü'l-İslâm'a dönüştürülme sürecinde de Mus'ab bin Umeyr gibi genç sahabîler önemli rol oynamışlardır. Hazreti Peygamber'in (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in peygamberliğine şâhitlik eden genç nüfus, onun vefatından sonra da ilahî mesajı daha geniş kitlelere ulaştırmak için mücadeleye devam etmişlerdir. Başta Hazreti Ömer (radiyallâhu anh) olmak üzere ileri gelen sahabîler, çocuk sahabîleri ve tâbiûn neslini büyük bir titizlikle yetiştirmiş ve "Abâdile"⁶⁵ gibi genç âlim ve

65 Dört Abdullah manasına gelen "Abâdile-i Erbaa"

aydınların yetişmesine öncülük etmişlerdir.

Maalesef daha sonraki dönemlerde aynı hassasiyet devam ettirilememiş, Hindistan, İran ve Roma kültürü altında kalınarak, gençler yönetim ve fikir hayatının dışına kademeli olarak itilmişlerdir. Öyle ki Asr-ı Saâdet'te dinî içtihadattan savaş kararına kadar birçok alanda fikirleri alınmak suretiyle yüreklendirilip tecrübe kazandırılan gençler harp, ticaret ve benzeri gibi daha ziyade kas gücünün gerektiği alanlarda istihdam edilmişlerdir.

Zaman zaman gençlere yönelimin artması İslâm toplumunun yeni başlangıçlar yapmasına vesile olmuştur. Nizâmülmülk'ün yetiştirdiği Melikşah, Akşemseddin'in yetiştirdiği Fâtih ve Muhammed Mâsum'un yetiştirdiği Âlemgîr Şah bunlara örnek olarak gösterilebilir. Yine ilim dünyasında da Gaz-zâlî, Rabbânî ve Ahmet Cevdet Paşa gibi zevat, yüreklendirilmiş genç ulemâdandır. Yaşlıların bilgi ve tecrübeleri çoğu zaman isabetli hareket etmeye vesile olsa da maalesef önemli bazı kararların alın-

olarak meşhur olmuşlardır. Bunlar: Abdullah bin Abbas, Abdullah bin Ömer, Abdullah bin Zübeyr ve Abdullah bin Amr bin Âs'tır [radiyallâhu anhum].

masında da tedbirde aşırılığa gidilerek engel teşkil edebilmektedir. Çandarlı Halil Paşa, Piri Mehmet Paşa ve Tahsin Paşa bunlara örnek verilebilir. Doğru formül, yaşlıların tecrübeleri ile gençlerin iştiaqlarının doğru hedefe uygun bir stratejiyle yönlendirilmesidir. Yoksa günümüz toplumunda olduğu gibi yaşlılarla gençler arasında kuşak çatışmasına yol açmak son derece yanlıştır. Çünkü bu, iki kuşağın sahip olduğu nimetlerin bir araya getirilmesine en büyük engeldir. Melikşah, Fâtih ve Âlemgîr Şah'ın meclisleri, her yaştan ve meşrepten âlim, arif, aydın, asker ve devlet adamlarının bulunduğu istişare ortamları olmuştur. İttihat ve Terakki döneminde, iyi niyetli de olsa tecrübesiz gençlerin koskoca bir imparatorluğun çöküşüne neden olduğu asla unutulmamalıdır.

Sonuç olarak, kitleleri yönlendiren güç sahiplerinin yukarıdaki olasılıkların hepsini bir arada düşünüp hem gençleri merkezde tutan hem de yaşlılarla irtibatlarını kuvvetlendiren yapılar oluşturmaları elzemdir. Diğer taraftan, sağlıklı bir genç neslin oluşturulabilmesi için aile ve eğitim kurumlarının en iyi

şekilde tasarlanması kaçınılmazdır. Aksi takdirde, yaşın büyük ya da küçük olmasının herhangi bir önemi kalmayacaktır.

HÂTİME

Mevlânâ Hazretleri'nin Mesnevî'sinin özü olan ilk on sekiz beyte mutabık olması için on sekiz meselenin özet ve yalın bir dille sunumunu Allah'a (celle celâluhû) şükür tamamlamış bulunuyoruz. Çalışmamız gelişime açık bir yapıya sahip olduğu için her türlü eleştiriye ve katkıya muhtaçtır. Bilgimizin eksikliğinin ve anlayışımızın zayıflığının farkında olmamıza rağmen hikmet sergisine konulan bir avuç hurma kabilinden kaleme aldığımız bu eserin duaya medar, istikamete cezbe ve hüsnü hatimeye vesile olmasını temenni ediyoruz. Çalışmamızı okuyup bizimle aynı derdi paylaşan tenkit ve tasbihleriyle katkılarını esirgemeyen muhterem zevatın tasvipleri, bu eseri siz okuyucularımıza sunma konusunda bizleri yüreklendirdi. Yüce Mevla'dan (celle celâluhû) bu naçiz çalışmamızın hikmet kapılarını açan bir anahtar kılmasını niyaz ederek ismini "Fikir Dağarcığı" koyduk. Allah'ın (celle celâluhû) lütfuyla tamam oldu.

25 Zilkade 1444 / 14 Haziran 2023 Çarşamba
Sancaktepe, İstanbul.

